

LÅN FRÅN SVENSKAN I TRAVTIDNINGEN HEVOSURHEILU

Kaisa Tupamäki-Kukkamo

Magisteravhandling i svenska språket

Institutionen för språk

Jyväskylä universitet

Våren 2014

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Kaisa Tupamäki-Kukkamo	
Otsake: Lån från svenskan i travtidningen Hevosurheilu	
Aine: ruotsin kieli	Maisterintutkielma
Vuosi 2014	Sivumäärä 69
<p>Tutkielma käsittelee ruotsin kielestä suomen kieleen lainattuja ravitermistöllisiä sanoja ja ilmaisuja. Ravitermistö sisältää lukuisia erityisesti raviurheiluun liittyviä vierasperäisiä termejä ja ammattikäsitteitä, joita lajiin perehtymättömän on vaikea ymmärtää. Tarkoitukseni oli selvittää pääsääntöisesti laadullisin tutkimusmenetelmin, millaisia ruotsin kielestä tai sen välityksellä tulleita lainasanoja esiintyy suomenkielisessä ravisanastossa. Olettamukseni oli, että osa lainoista on lainattu suoraan ruotsin kielestä, osa muista kielistä kuten englannista. Otaksuin myös, että lainat edustavat raviurheilullekin tyypillisiä ammatti- ja slangisanoja.</p> <p>Tutkimusaineistoni koostuu kahdestakymmenestä Hevosurheilu -lehdestä, jonka tekstit sisältävät lainatyypeiltään erilaisia sanoja ja ilmaisuja. Hevosurheilu on kattavin ja ajankohtaisin raviurheilua käsittelevä tiedonlähde Suomessa. Ruotsissa vastaavaa raviurheilulehteä edustaa Travronden, joka sanakirjojen ohella oli vertailuaineistona tämän tutkimuksen lainasanojen tunnistamiselle Hevosurheilun teksteistä. Tutkimuksen kannalta merkityksellistä oli kartoittaa eri lainatyyppit sekä niiden yleisyys ja käyttötarkoitus aineistossa. Lainatyyppien pääryhmiä ovat sanalainat, käänöslainat, merkityslainat ja nk. näennäislainat. Valitsin jokaista lainatyyppiä edustavan otoksen lainasanoja ja käsitteelin näiden lainojen mukautumista suomen kieleen sekä mahdollisten muiden kielten osuutta lainautumisessa perehtyen ensin lainasanojen etymologiaan. Lainojen alkuperää selvittäessäni tutkin myös raviurheilun ja muiden urheilulajien keskinäistä termistöä ja erittelin Hevosurheilun tekstityyppejä, joissa lainat esiintyivät.</p> <p>Tutkimustuloksena löysin näennäislainoja lukuun ottamatta kaikkia muita lainatyypppejä. Valtaosa aineiston lainoista oli käänöslainoja. Lainasanat ja -ilmaukset olivat joko tulleet kielenkäyttöön alkuperäisten suomenkielisten synonyymiensä rinnalle tai syrjäyttäneet suomenkieliset synonyyminsä. Lisäksi havaitsin, että osa lainoista muodosti oman käsitteensä ilman jo olemassa olevaa vastinetta suomen kielessä. Ammatti- ja slangisanat olivat lainoina yleisiä. Lainat olivat tulleet joko pääsääntöisesti ruotsin kielestä tai muista kielistä, eritoten englannista, mikä vahvisti käsitystäni Ruotsin ilmeisestä vaikutuksesta suomalaiseen ravikulttuuriin.</p>	
Avainsanat: Lånord, fackspråk, slang, travsport, travterminologi	
Kirjasto/Säilytyspaikka: Aallon kirjasto, Kielten laitos	
Muita tietoja:	

INNEHÅLL

1 INLEDNING	4
2 ORDBILDNING I SVENSKAN OCH FINSKAN	6
2.1 Allmänt om ordbildning	6
2.2 Sammansättning	7
2.3 Avledning	9
2.3.1 Prefixavledning.....	10
2.3.2 Suffixavledning	11
2.4 Förkortning.....	13
3 LÅNORD	14
3.1 Lånordens etymologi	14
3.2 Olika stadier av lån.....	16
3.3 Olika typer av lån	17
3.3.1 Ordlån, begreppslån och blandlån	18
3.3.2 Pseudolån.....	21
3.4 Orsaker till användning av lån.....	22
3.5 Etablerade och icke-etablerade lån.....	24
3.6 Engelskans roll som långivare.....	25
4 FACKSPRÅK.....	27
4.1 Allmänt om fackspråk	27
4.2 Etymologi till fackspråk i finskan	28
4.3 Fackspråk i text.....	28
4.4 Fackspråk inom travsport	30
5 SLANG.....	31
6 MÅL, MATERIAL OCH METOD.....	33
6.1 Analyser av ordlån: användning och etymologi	36
6.2 Analyser av begreppslån.....	43
6.2.1 Analyser av översättningslån: användning och etymologi	44
6.2.2 Analyser av betydelselån: användning och etymologi	50
6.3 Analyser av blandlån: användning och etymologi.....	57
6.4 Analyser av pseudolån.....	62
7 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	63
LITTERATUR	66

1 INLEDNING

I denna magisteravhandling studerar jag språkliga likheter mellan den finska och svenska travterminologin. Syftet med studien är att undersöka svenska lånord och uttryck i den finska travterminologin genom att först identifiera dessa lån i finskan och sedan finna motsvarande ord och uttryck från svenskan. Jag vill kartlägga hur vanliga de svenska lånen är i travspråket samt vilka företeelser som lånen representerar. Vidare är det väsentligt att ta reda på hur dessa lån har bildats. Antagligen har man lånat in ord i hög grad från engelskan till finskan men flera ord har också kunnat komma direkt från svenskan. Därtill antar jag att en del av dessa lån är fackspråkliga eller slang.

Travsporten är en av de populäraste sportgrenarna i Norden och det finns ett antal fackinriktade travtidningar i dessa länder. Själv är jag intresserad av travsport som en internationell sportgren. Därtill hör språk, speciellt svenska språket, till mina intressen vilket ger upphov till att sätta mig närmare in i olika språkliga företeelser. När man läser finska travtidningar kan man märka att alla ord och fraser i texter ursprungligen inte är från finskan utan har lånats in från andra språk såsom *dödsi* (dödens), *pruuvi* (provstart) eller *spoori* (spår). Svensk travsport har länge varit en förebild för finsk travsport och fenomenet kan också ses i travterminologin. Fast det finns olika studier av fackspråk inom sport har travsportens fackspråk nästan inte alls undersökts. Lexikonet får nya ord hela tiden och man måste förstå olika fackspråkliga termer för att vara inne i travsport. Det är intressant att få veta hur lånen har anpassats morfologiskt till finskan och varför, hur vanliga dessa lån är samt vilken typ av lån det finns överhuvudtaget. Vidare vill jag ta reda på om det finns sådana fall där samma ord eller företeelse har benämnts ibland på svenska och ibland på finska och vilket språk som dominerar då. Dessutom vill jag påpeka att varken travsport eller andra sportgrenar kunde erbjuda upplevelser utan ett rikt språk med sina olika fackord och specialuttryck.

Massmedier spelar en viktig roll även i travsporten för de synliggör sportens olika aktörer genom intervjuer och reportage (Berglund 2006: 107-108). Jag valde att undersöka som material den finska travtidningen *Hevosurheilu* vars språk jag jämför med den svenska travtidningen *Travronden* och Tomas Ekmans omfattande faktabok *Travsport*. I teorin behandlar jag ordbildningen vilket stöder inlånens identifiering. Vidare tar jag reda på inlånens ursprung, dvs. etymologi, olika typer av lån,

inlårens etablering och engelskans roll som långivare. Dessutom redogör jag för fackspråk och slang som egna enheter. Material och metod innehåller analyser av inlån som jag undersöker angående mina forskningsfrågor: Vilken typ av lånord används i tidningen och förekommer typerna i samma proportion? Kommer dessa lånord från svenskan eller genom svenskan från ett annat språk såsom engelskan? Är alla lån ursprungligen travterminologiska ord eller förekommer orden i andra sportgrenar? Dessutom vill jag ta reda på i vilka texttyper i tidningen lånen förekommer.

Travsporten är en av de mest populära sportgrenarna i Finland. Årligen besöker ca 730 000 människor enbart travbanorna och nästan 900 000 tittare följer med travsport i speciella fjärrspelsplatser utanför banorna. Det arrangeras sammanlagt ca 600 tävlingar på 42 olika travbanor per år och knappt 8000 hästar och över 2000 körsvenner deltar i dessa tävlingar. (Suomen Hippos 2014.) I Sverige är travsporten en ännu mer populär sportgren än i Finland för drygt 1,3 miljoner människor besöker ca 900 travarrangemang, sammanlagt på 33 olika travbanor varje år. (AB Trav & Galopp 2014). Varje travnation har åtminstone en internationell travtävling dit det kommer deltagare också från utlandet (Raevuori 1982: 361). Finland är också en av de fem största travnationen i Europa och landet har fått två deltävlingar i EM-serien, Finlandia-ajo och Kymi GP, att arrangera (Pesu 2008: 132). Travsporten, kryddad med sin originella terminologi, ger upplevelser samt kombinerar olika länder och kulturer med varandra. Att förstå sig på travterminologin är en nyckel som hjälper inse hur mångsidigt man kan använda språket inom en sportgren.

2 ORDBILDNING I SVENSKAN OCH FINSKAN

2.1 Allmänt om ordbildning

Nya ord uppstår hela tiden. En del av orden etablerar sig i språket medan andra försvinner. Nya ord bildas genom inlåning av ord från andra språk eller genom *sammansättning*, *avledning* och *förkortning* av ordmaterial som antingen hör till modersmål eller främmande språk eller kan vara en blandning av båda två (Brown, Lepäsmä & Silfverberg 2008: 12, Thorell 1981: 13). Enligt Thorell (1981) vill man nybilda ord t.ex. för att meddela sig med andra människor och att uttrycka sina känslor. Man kombinerar ord och orddelar, som redan finns i språket, med andra ord och med avledningselement för att skapa nya sammansättningar och avledningar. (se Alho et al. 2005: 170-171, Brown, Lepäsmä & Silfverberg 2008, Liljestrand 1975, Thorell 1981.)

Ord bildas med hjälp av *morfem*, språkets minsta betydelsebärande enheter, som kan vara rötter till ord. Själva roten kan ensam bilda ett ord och hör därtill till en viss ordklass (substantiv, adjektiv eller verb) såsom ordet *sten* som är en substantivrot. Morfem kan även vara fria och bundna grammatiska enheter men bundna grammatiska morfem kan inte utgöra egna ord. Fria grammatiska morfem är t.ex. pronomen och konjunktioner medan bundna grammatiska morfem fäster vid ordrötter i form av *böjningsändelser* (böjningssuffix), *avledningsändelser* (avledningssuffix) eller *bundna förleder* (prefix). Ett allmänbegrepp för termerna prefix och suffix är *affix*. När böjningsaffixen står i initialposition på ett ord är det fråga om böjningsprefix. I svenskan är böjningssuffix, som står längst till höger i ordet, vanligast böjningsaffix i språkbruket. Ordet består även av en- eller flermorfemiga stammar där enformiga stammar också är rötter. En stam är alltså det som är kvar av ordet när man tar bort böjningsaffix. Därför kan förleden i sammansättningar bestå av en stam såsom *solstol* eller flera stammar såsom *bevattningsslang*. (Josefsson 2005.)

I finskan bildas ord principiellt på motsvarande metod som i svenskan. De vanligaste sätten att bilda nya ord i finskan är sammansättning och avledning och sådana ord med fler morfem kallas tillsammans *komplexa ord*. Det finns mycket mer sammansättningar och avledningar än *grundord*, som innehåller en stam med ett morfem, för ordböckerna innehåller endast 10-15 % grundord. Såsom i svenskan bilda man sammansättningar genom att sätta en eller flera ord samman med

grundord men avledningen sker endast med hjälp av slutändelser (suffix). (Alho et al. 2005: 170-171.) Enligt Koivisto (2013) finns det fyra olika typer av morfem i finskan som är *böjningsändelser*, *avledningsändelser*, *komplement* och *lexikala morfem* (ordstam inom grundord) som ensam kan bilda ett ord. Koivisto (2013) ger ett exempel av ordformen '*varastoissakin*' som består av alla dessa fyra morfem: *vara* (lexikalt morfem), *sto* (avledningsändelse), *ssa* (böjningsändelse) och *kin* (komplement).

2.2 Sammansättning

Ett sammansatt ord består av två eller flera rotmorfem och ordet kan delas i två leder: förled och efterled där den sistnämnda är sammansättningens huvudord som bestämmer ordklassen och böjningen. Däremot är förleden en bestämning till efterleden. (Liljestrand 1975, Thorell 1984.) Det finns även en hög grad bildningar som inte finns i ordböcker fast de är sammansatta ord. Liljestrand anger att man endast tar med frekventa ord och ord som har så specialiserad betydelse att de har kommit för att stanna. Sådana svenska nybildningar som t.ex. *mattasal* eller *anfallstrio* kommer alltså aldrig att tas med i ordböcker. (se Josefsson 2005, Liljestrand 1975.) På grund av nya bildningar i det finska travspråket kan det betyda att det finns ett flertal sammansatta travterminologiska ord som man inte finner vare sig i svenska eller finska ordböcker.

I svenskan finns det tre huvudkategorier för hur man kan tolka förledens relation till efterleden och betydelsen hos helheten i relation till betydelsen hos delarna. Dessa tolkningssätt är den *determinativa*, *kopulativa* och *possessiva* tolkningen. I de flesta sammansättningar bestämmer alltså förleden efterleden och då är det fråga om determinativa sammansättningar: i ordet blåbär är *blå* färgen på bären eller i köttbulle betyder förleden *kött* materialet av bullen. Däremot kan kopulativa sammansättningar tolkas som motsats till determinativa sammansättningar: ordet *sötsur* visar att något samtidigt är sött och surt men i den determinativa tolkningen är ordet omöjligt för något kan inte vara sött på ett surt sätt. De possessiva sammansättningarna kallas också för *bahuvrihisammansättningar* där efterleden inte betecknar helheten utan en del hos denna: t.ex. en rödstjärt är en fågel som har en röd stjärt. (Josefsson 2005: 83-86.) Dessutom diskuterar Thorell (1984) sammansättningens betydelse för i sammansättningen får orden en ny betydelse och man

måste förstå ordens förhållande för att förstå vad sammansättningen betyder. Enligt honom kan man finna sammansättningens betydelse genom att studera förhållandet mellan sammansättningens förled och efterled. (se även Brown, Lepäsmä & Silfverberg 2008: 12-13, Liljestränd 1975: 36-37.) Å andra sidan kan man inte alltid förstå sammansättningens betydelse lika lätt eftersom det finns bl.a. betydelselån där betydelsen inte ligger i för- och efterled utan mellan rader.

Det finns olika typer av sammansättningar i svenskan. Liljestränd (1975) delar sammansättningar i två stora huvudgrupper: *nominalsammansättningar* och *verbalsammansättningar* som skiljer sig från varandra beroende på vilken ordklass efterleden tillhör. Enligt honom har nominalsammansättningarna ett substantiv eller ett adjektiv som efterled och i verbalsammansättningarna är efterleden ett verb. Eftersom det finns fler olika möjligheter att bilda sammansättningar vill jag basera mig på Thorells gruppindelning av sammansättningar. Thorell (1981; 1984) presenterar en mer finfördelad analys av sammansättningar och har funnit fyra stora grupper: sammansatta substantiv, adjektiv, verb och adverb. Därtill finns det även sammansatta pronomen och prepositioner som dock förekommer mera sällan.

Sammansättningen sker på ett nästan likadant sätt både i svenskan och i finskan och här redogörs kort bildningen av sammansättningen i finskan. I finskan delas huvudtyper av sammansättningar i två olika grupper, *bestämningssammansättningar* och *summasammansättningar*. Vidare finns det även sådana sammansättningar som har bildats genom avledningen såsom *pitkätukka/inen* (långhårig). Några sammansättningsled kan inte heller böjas och sådana leder är exempelvis prefix med främmande ursprung (*bi-*, *kilo-* eller *super-*). Bestämningssammansättningen består av två delar där den dominerande efterleden modifieras av förleden såsom ordet *räsy/matto* (trasmatta). Förleden är antingen nomen (*kahvi/kuppi*, på sv. kaffekopp), adverb (*ulos/vedettävä*, på sv. utdragande) eller partikel (*edes/vastuu*, på sv. ansvar) och eventuellt verb (*olemassa/olo*, på sv. tillvaro) kan vara som förled i nominalform eller i en speciell form av sammansättningsled. Däremot innerhåller summasammansättningar två eller flera sammansättningsleder som är likvärdiga och har en gemensam ordklass såsom *musta/valkoinen* (svartvitt), *parturi-/kampaamo* (herr- och damfrisör), eller *pop/jazz*. (Alho et al. 2005: 387-420, Koivisto 2013: 323-337.) Även Brown, Lepäsmä och Silfverberg (2008) studerar sammansättningar i finskan och finner dem i alla ordklasser. Däremot påpekar de att substantiv, t.ex. *ruokapöytä* (matbord) och adjektiv, t.ex. *vaaleanpunainen* (ljusröd), förekommer mest i sammansättningarna.

Enligt Thorell (1984) kan alla ordklasser bilda sammansättningar som förled medan endast substantiv, adjektiv och verb kan fungera som efterled i svenskan (se Tabell 1 nedan). Tabell 1 visar exempel på olika typer av sammansättningar som har substantiv, adjektiv eller verb som efterled. Utöver olika ordklasser redogör Thorell (1984) att förleden även kan bestå av flera ord, dvs. ordgrupp som förekommer oftast i sammansatta substantiv.

Tabell 1 Ordklasser i sammansättningar (Thorell 1984: 25)

Förled	Efterled	Efterled	Efterled
	<i>Substantiv</i>	<i>Adjektiv</i>	<i>Verb</i>
<i>Substantiv</i>	bok/hylla	hjärt/lös	sol/torka
<i>Adjektiv</i>	mjuk/plast	mörk/blå	ren/göra
<i>Verb</i>	skriv/bord	sitt/riktig	frys/torka
<i>Pronomen</i>	all/rum	jag/centrerad	själv/deklarera
<i>Räkneord</i>	åtta/tåget	fyr/kantig	tre/dubbla
<i>Adverb</i>	hemma/kväll	bort/vänd	in/andas
<i>Preposition</i>	efter/namn	från/skild	av/resa
<i>Ordgrupp</i>	turochretur/biljett	uppochned/vänd	tillfreds/ställa

2.3 Avledning

Genom att avleda ord bildar man också nya ord när ett rotmorfem, som Thorell (1984, 50) generellt kallar *bas*, kombineras tillsammans med ett avledningsmorfem. Basen kan vara grundord, avledning, sammansättning eller ordfogning medan avledningsmorfemen är bundna morfem som inte kan bilda ord självständigt. Det finns två typer av avledningsmorfem: *prefix* som ligger framför basen och *suffix* som placeras efter basen. I finskan böjer man ord genom att kombinera ändelser och andra suffix med efter stammen medan i svenskan finns det både prefix och suffix även i samma avledning. (Brown et al. 2008: 14-16, Liljestrand 1976: 47, Sajavaara 1989: 97, Thorell

1984: 50.) Eftersom avledningen skiljer sig åt mellan finskan och svenskan är det intressant att studera närmare hur man bilda travterminologiska ord när lånorden kommer från svenskan till finskan.

2.3.1 Prefixavledning

Enligt Thorell (1981: 60-68; 1984: 50-64) är *avledningar med tryckstarkt prefix* och *avledningar med trycksvagt prefix* de två huvudgrupper som man kan indela de prefixavledda orden i. Avledningarna med tryckstarkt prefix har som bas sådana ord som hör till substantiv, adjektiv eller verb, och som är bildade med inhemska eller främmande prefix. T.ex. verbet *miss/tänka* består av det inhemska prefixet *miss-* och adjektivet *o/laglig* har det inhemska prefixet *o-*. Däremot finns det i hög grad inlånade främmande prefix som man börjat använda i kombination med inhemska ord. Sådana produktiva bildningar är t.ex. substantivet *anti/hjälte*, adjektivet *hyper/snabb* och verbet *post/datera*. Dessutom bildar prefixet *anti* även ett eget ord i ungdomsslang i betydelsen 'negativ': "Du är så anti".

Thorell (1981: 61-65; 1984: 51-61) skiljer åt även fyra olika betydelseskategorier som de tryckstarka prefixen kan ange. Dessa prefixavledningar kan vara *negerande* (*o/lycklig*, *miss/lyckas*) och *nedläggande* (*o/väder*, *miss/handla*) eller ange *grad* (*super/makt*, *ultra/modern*), *antal* (*bi/lateral*, *multi/nationell*) och *storlek* (*mini/golf*, *maximi/höjd*). Utöver dessa grupper anger de två andra kategorierna *rums-* (*bi/roll*, *inter/nationell*) och *tidsförhållanden* (*pre/parera*, *ex/president*) eller *positiv* och *negativ inställning* (*sam/arbete*, *anti/rökare*).

Alla avledningar med trycksvagt prefix, dvs. prefixverb, är verb som består av prefixen *be-* (*be/söka*) och *för-* (*för/söka*) som är av tyskt ursprung. Tillsammans med det trycksvaga prefixet får basen, som alltså är ett verb, olika betydelser. I *transitivisering* förändras den intransitiva basen till transitivt i synnerhet vid verb som betecknar t.ex. sinnesförmimmelser eller yttranden. Sådana transitiva prefixverb är t.ex. *besegra* (segra över), *bese* (se på) och *besvara* (svara på). Basen kan även få en *nedläggande* betydelse tillsammans med prefixet *för-* (*för/falla*, *för/säga sig*). Därtill kan

prefixverbet beteckna *handlingens slut* (för/frysa) eller *avlägsnande* (för/driva). (Thorell 1981: 66-68; 1984: 62-64.)

2.3.2 Suffixavledning

I likhet med prefix kan suffix inte heller bilda ord ensamt (se 2.3.1). Suffixet, som placeras efter avledningsbasen, avgör avledningens ordklass som huvudsakligen är substantiv, adjektiv, verb eller adverb. Dessutom kan basen bestå av ett enkelt ord (*vän/lig*), en avledning (*vän/lig/het*) eller en ordgrupp (*pristag/are*). När basen är en ordgrupp, såsom verbfrasen *taga pris*, förändras den till s.k. *fogeform* framför suffixet. Fogeformen kan bildas genom bortfall av vokal (t.ex. i ordet *nära* stryks vokalen -a före suffix: *när/het*), tillägg av -s (*barns/lig*) eller omljud (t.ex. ljudet -o i ordet *tom* förändras till -ö i ordet *tömma*). Svensk ordbildning innehåller två skilda system för suffixavledning som har olika ursprung, nämligen det *germanska* och det *romanska* som hålls isär. I det ena systemet har stam och suffix huvudsakligen samma germanska karaktär (*läs/a*, *läs/ande*, *läs/are* eller *spar/a*, *spar/ande*, *spar/are*) medan det andra systemet har romansk karaktär (*represent/era*, *represent/ation*, *represent/ant* eller *konkurr/era*, *konkurr/ens*, *konkurr/ent*). (Liljestrand 1975: 56-57, Thorell 1984: 66-71.)

I finskan böjer och avleder man ord med hjälp av suffix som kan användas i olika former såsom ändelser, karaktärer, avledningsändelser och affix. När man böjer ett ord avgör suffixet ordets uppgift i en fras där det böjda ordet förekommer. Däremot bildar ett avledningssuffix ett helt nytt ord som kan böjas i olika böjningsformer. Samtidigt förändras också ordklassen och det uppstår ljudväxling. Böjningssuffixet ger en viss uppgift till ordet i frasen medan avledningssuffixet kan ge flera uppgifter till ordet och därför måste man ta hänsyn till att ordets betydelse oftast beror på både suffixet och betydelsen hos stammen. Emellertid finns det även lexikaliserade ord vars betydelse inte beror på sambandet mellan suffixet och stammen. (Brown, Lepämaa & Silfverberg: 2008, se även Koivisto 2013.)

Avledningsändelser kombineras med verb och nomenstammar som hör till substantiv, adjektiv, pronomen eller räkneord. T.ex. det finska ordet *metsuri* (skogsarbetare) har nomenet *metsä* (skog) som stam eller nomenen *ajo* (körning) har verbet *ajaa* (köra) som stam. Dessutom kan man förändra ordklassen till ordet med hjälp av avledningen såsom substantivet *lika* (smuts) kan bli adjektivet *lika/inen* (smutsig) eller verbet *lia/t/a* (smutsa ner). När man avleder ett visst ord kan stammen bli antingen stark eller svag så att det sker s.k. *stadieväxling*. Därtill kan man bilda flera avledningar av en enda stam och avledda ord kan avledas vidare såsom *ajaa* (köra), *ajattaa* (låta köra), *ajatella* (tänka), *ajattelu* (tänkande) och *ajattelullinen* (adj. möjligt att tänka). Det kan också hända att gränsen mellan stammen och avledningsändelsen bli svår att definiera. (Brown, Lepäsmäa & Silfverberg 2008: Koivisto 2013: 256-261.)

Man bildar finska substantivavledningar av substantiv, adjektiv, räkneord, pronomen eller verb och dessa avledningar kan betyda t.ex. varelse (*koulu/lainen*, på sv. skolelev), aktivitet (*pyörä/ily*, på sv. cykling), vistelseort (*sairaa/la*, på sv. sjukhus) eller egenskap (*kuum/uus*, på sv. hetta). Därtill kan adjektivavledningar, som får adjektiviska eller possessiva betydelser, bildas av substantiv, adjektiv, verb och adverb. Verbavledningar bildas av nomen (*kesy/ttää*, på sv. tämja) och verb (*pese/ytyä*, på sv. tvätta sig). Att avleda verb kan se komplex ut eftersom ett stamord kan kombineras med olika avledningar. På grund av verbavledningen kan det ske s.k. *ljudövergång* som betyder att antingen konsonant eller vokal förändras. Andra problem kan påträffas när ett ljud, som hör till stamordet, kombineras med avledningen och det uppstår en ny avledning. Dessutom kan ett avlett verb kombineras med andra avledningselement för att bilda en ny verbavledning. Vidare kan man också bilda adverbavledningar av substantiv, adjektiv, räkneord och adverb. Dessa avledningar betyder t.ex. plats (*koto/salla*, på sv. hemma), tid (*ilta/isin*, på sv. om kvällarna) eller sätt (*paha/sti*, på sv. dåligt). (Alho et al. 2005: 195-386, Brown, Lepäsmäa & Silfverberg 2008, Koivisto 2013: 262-322.)

2.4 Förkortning

Kortord finns både i finskan och i svenskan, och t.ex. finskans *ale* (alennusmyynti) och svenskans *rea* (realisation) är kortord som har bildats på samma sätt och betyder även samma sak. Utöver sammansättning och avledning är förkortning ett sätt att bilda nya ord men en skillnad mellan dessa ordbildningsmedel är att kortorden har samma betydelse som deras förkortningsbas (Brown et al. 2008: 19). Enligt Thorell (1981) använder man kortord i tal och skrift och orden förekommer oftast i vardagligt språk eller inom fackspråk. Dessutom finner Thorell (1984) och Alho et al. (2005) tre olika typer av kortord som är *enkla ord*, *sammansatta ord* eller *initialord*.

Enkla kortord bildas från sammansatta ord (t.ex. kylskåp), suffixavledda ord (t.ex. laboratorium) eller ordgrupper (t.ex. rekommenderad försändelse) genom att man stryker en del av ordet: det blir sådana svenska ord som *kyl*, *labb* och *rek*. I finskan finns det sådana motsvarande ord som *ope* (opettaja, på sv. lärare) eller *info* (informaatio, på sv. information). När man bildar förkortningar av sammansatta ord stryks det morfem som är inne i orden. T.ex. ordet *självköp* är förkortning av en sammansättning med sammansatt ord som förled (självbetjäningköp), ordet *kvalmatch* har bildats från en sammansättning med suffixavledning som förled (kvalificeringsmatch) och ordet *flexitid* har ordgrupp (flexibel arbetstid) som förkortningsbas. Motsvarande ord i finskan är *luomu* (luonnonmukainen, på sv. ekologisk) eller *sotu* (sosiaalitunnus, på sv. personnummer). Därtill kommer ett initialord från ett sammansatt ord eller en ordgrupp vars begynnelsebokstäver kombineras till ett initialord. Initialord i svenskan och i finskan är sådana som *EU* (Europeiska Unionen, på fi. Euroopan unioni), *SM* (Svenska mästerskapen, på fi. Suomen mestaruus), *TV* (television, på fi. televisio) och *Nato* (Northern Atlantic treaty organization). Dessutom finns det även kortord som har bildats genom samtidig förkortning och avledning men sådana kortord som *dagis* (daghem) eller *sosse* (socialdemokrat) används i vardagligt språkbruk. (Alho et al. 2005: 189-191, Thorell 1984: 126-132.)

3 LÅNORD

I språkbruket är inlåningen ett väsentligt sätt för människan att uttrycka sig. När man inte finner ett lämpligt uttryck i en viss kommunikationssituation används oftast språkgods från ett främmande språk (Ljung 1988: 14). Dessutom väljer man främmande uttryck för bekvämlighetens skull eller för att utöva s.k. språkligt snobberi (Ljung 1988: 15). I detta kapitel studerar jag lånord med tanke på deras mångsidiga natur. Det finns olika typer och kategorier av lånord som mer eller mindre liknar varandra i finskan och svenskan. Emellertid finns det även några skillnader mellan dem såsom i benämningar av olika typer av lånord (se Tabell 2 *Olika benämningar av lån*). På grund av skillnaderna jämför jag dessa typer av lån utifrån olika studier i avsnitten 3.2 och 3.3.

3.1 Lånordens etymologi

För att kunna tolka och analysera lånord måste man först ta reda på ordens ursprung, d.v.s. *etymologi*. Enligt Häkkinen (1997) används termen etymologi när det är fråga om det etymologiska vetenskapsområdet eller ordets ursprung och ekvivalens. Hon poängterar att de mest väsentliga utgångspunkterna i etymologiska studier är ordets *ljudform*, *betydelse* och *spridning*. Dessa utgångspunkter undersöker man i tur och ordning för att finna om ordet har lånats in antingen från ett besläktat språk som hör till samma språkfamilj, eller kommer från ett icke-besläktat grannspråk. T.ex. när man lånar in ett ord till ett annat språk kan lånordets ljudform förändras till en mer anpassad form för det låntagande språkets uttal. Denna process kallar man för *substitution*. (Häkkinen 1997: 9-11, 24-27.) Däremot skiljer Chrystal (1988: 13-14) inlåningsstrategierna *import* och *substitution* från varandra. Enligt henne kan man antingen direkt importera främmande morfem (import) eller återge främmande modeller med inhemska morfem (substitution). I mitt material påträffas både import och substitution separat och därmed förekommer båda dessa etymologiska processer i analysen.

Svenskan och finskan är inte närbesläktade språk. Häkkinen (1997: 9-11, 229) konstaterar att olika lånord i finskan i hög grad har lånats in från indoeuropeiska språk såsom svenskan som härstammar

från urgermanska språk. Enligt henne kommer lånorden alltså från olika skikt och tills vidare har etymologiska undersökningar mestadels baserat sig på de äldsta skikten. Häkkinen uppger att finskans unga lånord däremot inte har varit lika populära forskningsobjekt som gamla lånord (Häkkinen 1997). Emellertid påpekar hon att de unga lånorden också kan vara intressanta att undersöka eftersom unga skikt av lånorden avslöjar något om kulturhistoria.

Man kan finna ursprung till lånord som hör till det yngsta skiktet av lån genom att jämföra orden med sina ljudformer, betydelse och spridning. När det är fråga om unga lånord finns det mycket material att jämföra med, t.ex. ordböcker i olika åldrar som underlättar undersökningen. I olika språk finns det dock lånord som liknar varandra till utseendet vilket innebär att ordets ursprung och spridning blir svårare att undersöka. Olika kulturella influenser har i hög grad spridit genom Sverige till Finland och därför är det möjligt att språkliga influenser också har haft en likadan riktning i spridningen. (Häkkinen 1997: 257-258.) Däremot har det inte ens lånats tillnärmelsevis lika många ord från finskan till svenskan för det finns endast ett tjugotal finska ord i svenskan såsom *sauna* eller *rappakalja*. Svenskan har förmedlat till finskan flera lånord från andra språk som *puuteri* (puder från engelskans powder) eller *sesonki* (säsong från franskans saison). Sajavaara (1989) redogör för att ungefär 20 % av det finska lexikonet är lånord och de yngsta lånorden har först kommit från svenskan och senare från engelskan. Hon hävdar att man inlånar ord dels för att värdesätta långgivande språket och dess kultur samt dels för att väcka uppmärksamhet. Enligt henne är slang som en smältdegel för lånord eftersom man vill skapa något nytt och uppseendeväckande till sitt modersmål. Slang behandlas närmare i kapitel 5.

När man undersöker lånordets ursprung är det också relevant att ta hänsyn till begreppen *långgivande* och *lånförmedlande* språk. Enligt Edlund och Hene (1992: 31) är ett långgivande språk ett ursprungsspråk till ett lånord medan ett eller flera lånförmedlande språk har förmedlat ordet. Därtill exemplifierar Pettersson (2005, 133) att grekiska lånord först har kommit till latinet innan orden har förmedlats till svenskan via andra språk som såsom franskan eller engelskan. Enligt henne har det spekulerats om vissa tyska ord har kommit till svenskan antingen direkt eller att danskan har förmedlat dessa ord. Både Edlund och Hene (1992) och Pettersson (2005) konstaterar att det ibland kan vara omöjligt att ta reda på det ursprungliga långgivande språket till ordet på grund av talrika lånförmedlande språk. I denna studie är svenskan i hög grad också ett lånförmedlande språk, vilket jag redogör för i analysen.

3.2 Olika stadier av lån

Främmande ord kan etablera sig i språket såväl fullkomligt som i sina ursprungsformer (Sajavaara 1989: 96). Lånordets ålder kan härledas från ordets utseende eftersom flerstaviga ord mestadels är yngre lån (Alho et al 2005: 175). Häkkinen (1997: 257-259) redogör för *citatlån*, *speciallån* och *allmänna lån* som är huvudkategorierna till unga lånord i finskan. Enligt henne har citatlån, d.v.s. ord på främmande språk, kommit till språket i sina originella former och orden skrivs och uttalas på samma sätt som i originalspråket. Genom att jämföra Häkkinens exempel kan man finna sådana citatlån i finskan såsom orden *show* eller *deadline*. Däremot är speciallån nästan likadana som ursprungliga finska ord. Enligt Häkkinen anpassar lånordet sig till finskan med hjälp av finska slutvokaler eller olika avledningsändelser (jfr finskans *daami* med *dam* på svenska). Utöver dessa citatlån och speciallån finns det alltså vanliga lån som fullkomligt har anpassat sig till språket så att orden liknar originella finska ord (Häkkinen 1997). På samma sätt som Häkkinen indelar Ljung (1988) olika stadier av lånen i svenskan. Enligt honom finns det först tillfälliga lån, s.k. *citator*, som markeras med citationstecken eller uttrycket 'så kallad'. Han fortsätter att när citatordet blir mer familjärt, som s.k. *främmande ord*, använder man inte speciella markörer fast ordet ännu kan ha en utländsk stavning och plural. Dessutom hör de främmande orden till svenskans vokabulär och med tiden blir de oftast *hemtama* svenska ord som även stavas och uttalas på svenskt sätt (Ljung 1988: 15-16, se även Chrystal 1988: 16-17). Enligt *Iso suomen kielioppi* (Alho et al 2005: 175) har uttalet av främmande ord och citator, som hör till yngre stadier, endast lite eller inte alls anpassats till finskan.

Ordböjningen i finskan sker med hjälp av olika slutavledningar och när lånord med sina vokal- eller konsonantslutändelser anpassar sig till språket formar man dem på olika sätt. Till de flesta nomenord som slutar på konsonant lägger man vokalen 'i' såsom i lånordet *symboli* (symbol) som har kommit från svenskan. Bokstavsord och egennamn från främmande språk får också slutändelsen 'i' för att dessa ord kan böjas. Dessutom kan man även ersätta slutvokalen med 'i'. Nyare finska ord med slutändelsen 'i' är t.ex. *marketti* (market), *meikki* (makeup, smink) eller *netti* (nät). Därtill kan slutkonsonanten fördubblas innan vokalen 'i' när konsonanten är antingen k, p, t, eller s såsom orden *kurssi* (kurs) eller *teippi* (tejp, på engelska *tape*). Däremot fördubblas främmande konsonanterna b, d och g inte i finskan och vidare tillägger man inte heller slutvokal om ordets främmande uttryck upplevs fungerande. Lånorden som slutar på vokal kan användas som sådana

men några ord utgör undantag för t.ex. i orden *ralli* (rally) har slutvokalen 'y' ersatts med vokalen 'i'. (Alho et al 2005: 175-176, Sajavaara 1989: 97-99.)

3.3 Olika typer av lån

Vid sidan om olika stadier av lån (se 3.2.1) kan man studera inlån utifrån inlåningsstrategin genom att betrakta lånordets uttrycks- och innehållssida (Chrystal 1988: 13). Eftersom ett av mina syften är att undersöka hurdana svenska inlån det finns i den finska travterminologin sätter jag mig endast in i inlåningsstrategierna i form av olika låntyper. Enligt Edlund och Hene (1992) kan det ofta vara svårt att göra skillnader mellan olika typer av lån. Dessutom måste man vara noggrann i sina analyser om ett visst ord eventuellt inte är lånord. T.ex. är ordet *bästsäljare* problematiskt för detta ord kan betraktas som *pseudolån* och *översättningslån* eller *blandlån*. Därför är det ofta bäst att först studera ordet genom att definiera begreppet lån. (Edlund och Hene 1992: 37-38.)

Edlund och Hene (1992) delar olika typer av lånord i svenskan i tre huvudkategorier som är *ordlån*, *begreppslån* och *blandlån*. Dessutom finns det även andra benämningar till olika typer av lånord. I sin undersökning av engelskan i svenskan (EIS) redogjorde Ljung (1985) för tre huvudkategorier av lån: *direkta lån*, *översättningslån* och *konstruktionslån*. Genom att jämföra Edlund och Henes och Ljungs kategorier av lånord finner man likheter mellan dem för t.ex. ordlån och direkta lån kan anses motsvara varandra. Däremot definierar Edlund och Hene (1992: 34-35) att översättningslån och s.k. *betydelselån* är två olika typer av begreppslån medan Ljungs konstruktionslån motsvarar Edlund och Henes betydelselån (jfr Edlund och Hene 1992, Ljung 1988). I vissa sammanhang använder man även termen lånord i betydelsen direkta lån som även har kunnat integreras i det låntagande språket (Chrystal 1988: 13). I tabell 2 (se nedan) kan man se hur de tre olika forskarna har kallat olika stadier av lån (se 3.2) och olika typer av lån (se 3.3). Genom att jämföra benämningarna med varandra kan man finna såväl likheter och olikheter mellan dem. Bokstaven 'x' betyder i detta sammanhang att benämningar saknas hos forskaren.

Tabell 2 Olika benämningar av lån

Forskaren	Häkkinen	Ljung	Edlund och Hene
I olika stadier av lån	Allmänna lån Speciallån Citatlån	Hemtama lån Främmande ord Citatord	Hemtama lån Främmande ord x
I olika typer av lån	x x x x x x	Direkta lån Översättningslån Konstruktionslån x x	Ordlån Begreppslån a) Översättningslån b) Betydelselån Blandlån Pseudolån

3.3.1 Ordlån, begreppslån och blandlån

Jag skall använda Edlund och Henes termer i fråga om olika typer av lån som, trots skillnaderna mellan benämningarna, delvis baserar sig på både Ljungs och Chrystals studier. Eftersom Edlund och Hene gör en noggrann indelning i kategorierna som gäller olika typer av lån är deras indelning mest ändamålsenlig för mina analyser i denna studie. Enligt Edlund & Hene (1992: 33) är *ordlån*, som omfattar också lexikaliserade fraser, ”resultat av import av ordmodellens morfem”. Enligt dem utnyttjar man nya morfem eller ett helt nytt ord i kommunikationsspråket vilket kan leda till att man skapar nybildningar. Ljung (1988) konstaterar att ordlån avviker mest som lån från andra typer av lån. Därför är ordlån lättast att känna igen och man undersöker dem mest av alla typer av lån. Han ger sådana exempel på engelska ordlån i svenskan såsom orden *team*, *floppa*, *blackout* och frasen *all time high* samt även uttrycken *Keep smiling* eller *Just a minute*. Mestadels har ordlånen endast en betydelse i låntagandespråket och lånen förekommer i vissa få ämnesområden såsom popmusik eller sporter. Det finns även ordlån som har fått en annan betydelse som orden har i långgiverspråket. T.ex. ordet *city* betyder centrumet i svenskan fast i engelskan, som är långgiverspråket till ordet, har detta ord betydelsen *stad*. (Ljung 1988.)

I svenskan ombildas ordlån angående ordens stavning, uttal, plural och genitivändelse. I fråga om engelska lån i svenskan får man sådana ordlån som *jumpa* eller *floppa* när svenska verbändelser läggs till den engelska stammen (jump/a) och när slutkonsonant fördubblas (flop/pa). (Ljung 1988.) Från engelskan har det kommit motsvarande lånord även till den finska idrotts- och fritidsterminologin men alla dessa lånord etablerar sig inte i finskt allmänspråk. Sådana ord är t.ex. finskans *treenata*, som ofta uttalas [reenata] (jfr *träna* på svenska, *train* på engelska), eller *rokki* (jfr *rock* på svenska och på engelska). Dessutom kan man finna långods från andra språk också i finskan genom att granska fonologiska undantag i den ursprungliga finska orden. Sådana undantag kan vara konsonanter av främmande ursprung (såsom b, d) eller sällsynta konsonantgrupper (såsom kl, kt, ln, pt, rl, sm). (Häkkinen 1997: 261-265.)

Enligt Edlund och Hene (1992) kan man konstatera att med *begreppslån* är det fråga om substitution där ordets morfem får en inhemsk ekvivalent såsom begreppet *tredje världen* (efter franskans *le tiers monde*). Vidare diskuterar Edlund och Hene *översättningslån* som en del av begreppslån. Däremot delar Ljung (1988: 72) översättningslån i *egentliga översättningslån* och *betydelselån*. Enligt honom kan de egentliga översättningslånen förekomma som ordagranna översättningar (t.ex. svenskans *hjärntvätt* efter engelskans *brainwash*) men även som fria tolkningar av originella ord (t.ex. svenskans *brädsegling* efter engelskans *windsurfing*). Hakulinen (2000: 481) konstaterar att översättningslån är nybildningar som man inte introducerar under kommunikationssituation. Han formulerar att översättningslån, som direkt har översatts från andra språk, har mestadels kommit till språket när gamla ursprungliga begrepp har fått nya betydelser från främmande språk.

Även fras och idiom hör till översättningslån men deras betydelser kan vara svåra att förstå om man inte är medveten om kontext (se Häkkinen 1997: 266-270, Ljung 1988: 72-75). Ett sådant exempel är frasen *du är välkommen* (eng. you are welcome) (Edlund & Hene 1992). Utöver detta framhäver även Häkkinen (1997) att det har kommit olika uttryckssätt såsom *Akilleen kantapää* (akilleshäl) från bibeln och antika grekiska och romerska texter. Dessutom finns det uttrycket ”*Happamia, sano! kettu pihlajanmarjoista*” (Sura sa räven om rönnbären) som ursprungligen kommer från Aisopos fabel och vidare har uttrycket kommit via svenskan till finskan. Vidare redogör Häkkinen (1997) för att några satskonstruktioner är också typer av översättningslån men dessa lån bildas inte på samma sätt i alla språk, t.ex. *ottaa osaa* (ta del i ngt). Dessutom används olika avledningar när

man bildar översättningslån och i synnerhet har en hel del particip och sammansättningar direkt översatts från svenskan (Häkkinen 1997).

I finskan finns det mycket översättningslån som smälter in i lexikonet och liknar ursprungliga finska ord eller uttryck. Genom att jämföra dessa främmande ordelement med grannspråk eller andra språk kan man finna likheter med ursprungsspråket. Från svenskan har det kommit ett stort antal översättningslån såsom *nenäliina* (näsduk), *puutarha* (trädgård) eller *pölynimuri* (dammsugare). (Nuutinen 1989: 110-111.) Häkkinen (1997) påpekar att de yngsta översättningslånen har varit influerade av engelskan och dessa lånord har oftast ekvivalenta ord i svenskan. Enligt henne är det svårt att urskilja om översättningslånet har bildats direkt från engelskan eller från det motsvarande översättningslånet i svenskan. Nya översättningslån förekommer speciellt när det är fråga om terminologin som används t.ex. i samhällslivet, det ekonomiska livet och databehandlingen. Enligt svenskans modell kan man också bilda översättningslån genom att låna in hälften av ordet, t.ex. *superjulkkis* (superkändis). Dessutom konstaterar Häkkinen att översättningslån kan ha en form av *betydelselån*. Ett exempel om svenska betydelselån i finskan är verbet *leikata* (skära ned) som har funnits i finskan men har sedan fått en annan betydelse, såsom *att skära ned pris*, efter inlåningen. (Häkkinen 1997: 271-272.)

När ett begreppslån förekommer i en ny betydelse av redan existerande ord är det fråga om *betydelselån*, den andra typen av begreppslånen. T.ex. ordet *huvudvärk* är ett betydelselån när det förekommer i betydelsen 'problem' för ordet kommer från det engelska ordet *headache* som också används i betydelsen 'problem' i engelskan. (Edlund & Hene, 1992: 34-35.) Dessutom spekulerar Häkkinen (1997: 272) om även användning av det finska ordet *päänsärky* (huvudvärk) i betydelsen 'problem' har kommit genom svenskan till finskan. Enligt Ljung (1988: 75-79) finner man sådana engelska betydelselån från svenskan såsom *ruinera* i betydelsen *förstöra* (eng. ruin), *operera* i betydelsen *sköta* (eng. operate) eller frasen *köpa ett argument* i betydelsen *godta ett argument* (eng. buy an argument). Vidare redogör Ljung för att översättnings- och betydelselån kan ibland hindra förståelsen om man inte är medveten om ordens engelska förebilder.

Edlund och Hene (1992: 35) redogör för *blandlån* som en ordagrann blandning av ett nytt ord och ett nytt morfem som man använder för att skapa nya ord i ett språk. Enligt dem är t.ex. ordet *drive-*

in-bio ett svenskt blandlån från det engelska ordet *drive-in-cinema*. Chrystal (1988: 14-15, 90-97) klassificerar blandlån som en del av s.k. hybridsammansättningar såsom svenskans *greatest hits-föreställning*, *stresshormoner*, *2-pack*, *design-kunnande*, *discoljus*, *hit-känsla* eller *vår make-up* som består av engelska leder. Hon behandlar hybridsammansättningar i ljuset av olika undersökningar och fann problem vid klassificeringen av detta lån. Enligt henne finns det skillnader mellan åsikter hur man uppfattar hybridsammansättningarna, alltså om de är antingen resultat av import eller substitution, eller utgör en egen grupp. Däremot påstår Edlund och Hene (1992: 35) kort att blandlånen har uppkommit i språket genom en kombination av import och substitution.

3.3.2 Pseudolån

Pseudolån, som också benämns med det mer jordnära begreppet *skenlån*, är enligt Edlund och Henes definition (1992: 35-36) ”ord som introduceras som nybildningar med hjälp av ett eller flera morfem från ett annat språk – men utan någon direkt ordmodell i ett annat språk.” Edlund och Hene fortsätter att diskutera pseudolånens natur genom två exempel: Det ena exemplet på ordet *hjärndöd* (dum i huvudet) visar att ordet har lånats in från kommunikationsspråket från det engelska ordet *braindead*, och det andra exemplet på ordet *krasniröd* visar att man har introducerat morfem från olika språk, i det här fallet från ryskan (*krasnij*) och svenskan (*röd*), för att skapa ett begrepp till en viss färgnyans.

Sammanfattningsvis exemplifieras olika typer av lånord nedan i Tabell 3. Det finns ett exempel på lånord från svenskan till finskan om varje typ av lån. Exempelen kommer från travterminologin. Till vänster i tabellen finns benämningar av olika typer av lån. I mitten av tabellen har jag samlat in exempel på travterminologiska lånord i svenskan och lånordens motsvarigheter i finskan. Därtill har jag översatt ordens betydelser till höger i tabellen för att underlätta förståelsen av dessa fackartade ord.

Tabell 3 Exempel på olika typer av lånord

Typ av lån	Svenska	Finska	Betydelse
Ordlån	Smygare	Smyygaaja	Smyger bakom andra hästar
Begreppslån			
a) Översättningslån	Travsäker	Ravivarma	Galopperar nästan aldrig
b) Betydelselån	Tavla	Taulu	Hästens fem sista resultat i travprogram
Blandlån	Skrällhäst	Skrälli-hevonen	En häst som kan överraska med bra odds
Pseudolån	Betsa	Betsata	Att spela hästar

3.4 Orsaker till användning av lån

Inlåningen av främmande språkelement har flera syften i kommunikation och orsaken till inlåningen kan hämtas i språkets kommunikativa karaktär och dess uttryckssätt eller hos individen. Mestadels beror inlåningen på att man inte *finner en lämplig beteckning för en ny företeelse* vilket oftast rör sig om samhällen med många kontakter utåt och invandring. Genom att *generalisera* och *differentiera* ord visar man också sitt behov att använda inlån inom ett betydelseområde. Ett exempel på språkets differentiering är ordlånet *smart* som sannolikt har etablerats i svenskan då det använts av flerspråkiga personer. Därtill finns det flera kommunikativa funktioner som man använder för att uttrycka sig i kommunikativa situationer. Sådana behov kan vara att *uttrycka sig neutralt*, att *uttrycka en värdering*, att *skapa vissa associationer*, att *uppnå en komisk effekt*, att *variera sig språkligt*, att *få ett formellt lätthanterligt ord* eller att *markera identitet och grupptillhörighet*. (Edlund & Hene 1992: 70-89.)

Neutrala uttryck används t.ex. inom olika fackområden där det kan uppstå behov av nya och klart definierade termer. Som motsats till de neutrala uttrycken är värderingar eller attityder som man använder i flera sammanhang såsom i samband med formaliserade bedömningar, diskussion och debatt eller i bedömningar av presentationer av olika slag (t.ex. inom sporten). Eftersom värderande

ord blir gammaldags i takt med tiden söker man nya ord, som ofta är adjektiv, för att fylla på ordförrådet. Genom att skapa vissa associationer i texter vill man beskriva främmande miljöer t.ex. i försäljningssammanhang för att ge upplevelser av något helt oemotståndligt ting. Om man däremot vill ge komisk effekt i kommunikationen handlar denna effekt om skämtsamhet och ironi. Eftersom komiken bygger på överraskningsmoment skapar man nya inlån för att uppnå mest effektiva uttryck. Behovet av språklig variation uppstår när man vill visa sin kreativitet eller önskan att intensifiera ett innehåll på ett stilistiskt sätt med hjälp av synonyma uttryck. Från annonser och tidningsrubrik finner man korta och lätthanterliga ord. Särskilt lätthanterliga ord uppstår för att man kan ersätta ord som är svåra att uttala, stava eller böja. Exempelvis ordlånet *bestseller* har översatts i svenskan till *bästsäljare* för att undvika svårigheter med pluralböjningen. När man i stället vill markera sin identitet och grupptillhörighet har t.ex. ett språks prestige i kommunikationssituationer inverkan på ordval. Grupptillhörigheten kan även markeras genom metaforisk användning av fackterm, som man kallar betydelseförändring, såsom introduktionen av *bad sector* i betydelsen 'dum i huvudet'. Vidare antar man att ordlån eller betydelselån är de två effektivaste sätt att markera grupptillhörighet. (Edlund & Hene 1992: 71-89.)

Det finns s.k. luckor hos *sändaren* eller *mottagaren* utöver luckor hos kommunikationsspråket. Det betyder att sändaren kompenserar sina brister med lånord för att fortsätta kommunikation vilket förekommer både hos andraspråksinlärare och också barn som håller på att lära sig sitt förstaspråk. När mottagaren i stället har svårigheter att uttrycka sig i kommunikationen på grund av sina brister på språkkunskaper förenklar sändaren sitt ordval eller lånar ord från ett språk som mottagaren kan bättre. Därtill kan man finna översatta texter som innehåller lån som inte har översatts från ursprungsspråket. Sådana lån kan anses vara exemplar på språkväxling. (Edlund & Hene 1992: 89-95.)

3.5 Etablerade och icke-etablerade lån

I undersökningen av inlån måste man ta hänsyn till hur inlånen etablerar sig i språket. Det räcker inte att endast studera lånord och främmande ord eftersom denna indelning inte avslöjar olika stadier i etableringen. Många främmande ord kan vara etablerade i språket även om ordet tolkas att ha ett främmande ursprung. På grund av detta är det lämpligare att studera inlånen genom att identifiera de lånord som har etablerat sig i språket med hjälp av indelningen av inlån i etablerade och icke-etablerade lån. (Chrystal 1988: 47-48.)

Lånord som man kan finna från ordböcker är *etablerade* men det innebär inte att en del av dessa ord hade avstannat i integrering. I undersökningen av etablerade lån får man använda olika ordböcker eftersom alla etablerade lånord inte finns i varje ordbok på grund av deras publikationsår mm. Chrystal (1988) anser att de etablerade engelska lånen roll i svenskan återspeglar de mer bestående effekterna av språkkontakten på svenskt ordförråd och visar engelska inflytandets art samt omfattning under en viss tidsperiod. När lånordet har tagits upp i *Svenska akademiens ordlista* (SAOL 2012) kan man påstå att ordet redan har etablerat sig i svenskan. *Kielitoimiston sanakirja* är ett motsvarande finska ordbok som parallellt används med SAOL i denna avhandling. Därtill innehåller svenskans *Språkrådets nyordlista* (2014) sådana aktuella ord såsom *hupa*, *selfie* eller *twerka* som så småningom kan även tas upp i SAOL. I finskan finns det nyordsboken *Uudissanat* (Eronen 2007), *Suomen kielen perussanakirja* och dess nyord och vidare publicerar tidningen *Kielikello* nyord med olika teman.

Däremot har de *icke-etablerade* lånen redan kunnat infiltrera språksystemet. Dessa lån kan även återspegla en individs, d.v.s. skribents, kontakt med långivandespråk. Vidare kan icke-etablerade lån delas i två grupper som är *interima* och *ointegrerade* lån. Interima lån (t.ex. ordet *turn-key-ansvar*) används i vissa kontexter i språksystemet och de uppvisar tecken på formell eller social integrering fast lånen ännu inte har etablerat i språket. Till interima lån i svenskan kan höra också ord (t.ex. travtermen *pulla*) som länge har funnits i språkbruket men som inte har upptagits i ordböckerna. Som motsats till interima lån är ointegrerade lån som innehåller ord, fraser, meningar och stycken, och som inte uppvisar formell eller social integrering i språket. Därtill finner man ointegrerade lån inom ett visst fackspråk. Med hänsyn till engelskans integrering till svenskan

hävdade Chrystal (1988) att lånen dock kan bli etablerade fast de formellt inte har integrerats i det låntagande språket. (Chrystal 1988: 50-56, 195.)

3.6 Engelskans roll som långgivare

Man tar helst långods från ett annat språk när språken möter varandra och oftast har det stora långgivandespråket inverkan på det lilla låntagande språket. Språkkontakten, där inlåningen förekommer, kan hända i professionella situationer eller få en mer omfattande mottagargrupp som åtminstone tvingas att förstå tal och skrift av långgivande språket. (Ljung (1988: 20.) Finskan innehåller i hög grad lånord av svenskt ursprung eller lånord som svenskan har förmedlat till finskan såsom några namn på vecko- och helgdagar. Flera ord som är förknippade med samhälle, byggnader och kläder har även kommit från svenskan. Men i Finland använder man svenskan i språkbruk ännu mindre idag. Andra språk, såsom engelskan, är åtminstone lika populära långgivande språk som svenskan. (Häkkinen 1997: 264-265, Alho et al. 2005: 175.) Dessutom kan man anta att svenskan först har förmedlat engelska lån till finskan medan ett antal nyare lån har kommit till finskan genom direkta kontakter med engelskan (Edlund & Hene 1992: 132-133). Enligt Chrystal (1988) återspeglar den svensk-engelska språkkontakten på sätt och vis engelskans inflytande även på andra språk.

Engelskan har spridits till svenskan t.ex. genom medier, ungdomsspråk eller dagspress och mer specialinriktade publikationer. Fast den största vågtoppen av inlåningen på engelska kom efter andra världskriget hade engelska lån redan spridits till svenskan åtminstone på 1600-talet. Lånorden som kom till svenskan innan 1800-talets senare hälft hade mer eller mindre inlånats av materiella behov. Mer abstrakta engelska lånord har funnits i svenskan inte tidigare än under 1800-talets senare hälft. Numera påverkar praktiska intressen mer för t.ex. olika sporttermer (såsom *finish*, *hockey*, *match*, *tennis*) har inlånats efter det ökande idrottsintresset. (Ljung 1988: 10-13.) Enligt Edlund och Hene (1992: 57-59) har inflytandet av engelska lån alltså fortsatt under 1900-talet och man har tillägnat sig lånorden till olika ämnesområden såsom kommunikationsområde (t.ex. *astronaut*, *jetplan*, *skoter*) och nöjesliv (t.ex. *band*, *festival*, *twist*). Vidare framhäver de att sportartiklar i de svenska dagstidningarna särskilt innehöll i hög grad engelska lånord. Parallella

resultat framgår av Chrystals (1988: 173) undersökning av engelskan i svensk dagspress där hon redogör för att ämnesområdena nöjen, bil och båt, teknik och sport innehöll i hög grad engelska lån. Vidare visar hon (1988: 152-153) att de flesta lån på sportsidorna är etablerade (t.ex. *doping*) eller interrima lån (t.ex. *assist*, *guard* eller *pulla*) som består av beteckningar för sportgrenar och facktermer inom sportområdet. När det gäller ordklassfördelningen hos engelska lånord visade Ljungs undersökning *Engelskan i svenskan* (EIS, 1985) att man inlånade mest substantiv men även mängden av verb och adjektiv var relativt stor (jfr dock Chrystal 1988: 77).

Enligt Chrystal (1988) vill man oftast väcka uppmärksamhet vid inlåningen genom att använda t.ex. ointegrerade lån som slangord i nöjesannonser. Hennes undersökning lämnade alltså utrymme för spekulationer om lånen i en text har högre status än andra ord. Utöver funktionen hos uppmärksamhet finns även andra faktorer som styr inlåningen. De engelska lånen användes i dagspressen för att beteckna sådana företeelser som inte hade någon motsvarighet i svenskan. Därtill fanns det funktioner hos lånen som karakteriserade personer och situationer samt förmedlade den engelskspråkiga kulturen. Emellertid visade engelskans inlåning ha sådana inflytanden som antingen återgav den materiella eller samhällsliga utvecklingen med hjälp av nya begrepp eller återgav det allmänna kulturklimatet genom att använda tillfälliga inlåningar i expressivt syfte. (Chrystal 1988: 192-196.) Enligt Ljung (1988: 41) finns det fördelar hos engelskan varför man inlånar engelska ord och dess fördelar är följande: "[--] dess blandade vokabulär och välvilliga inställning till lån, frånvaron av ett komplicerat system av böjningsändelser och den lätthet med vilken man bildar nya ord."

4 FACKSPRÅK

4.1 Allmänt om fackspråk

Begreppet *fackspråk* är inte lätt att definiera. Enligt Nordman (1992: 18) och Laurén (1993: 14) betyder fackspråket det språk som används i kommunikation i tal inom något fackområde. Därtill diskuterar Laurén (1993: 9) att man först har betonat fackspråkets terminologiska karaktär, ordförråd samt texter men senare har begreppet definierats hellre som text i ett kommunikativt sammanhang. Enligt honom finner man ingen uttömmande definition på fackspråk utan man tolkar det som utgångspunkt för forskning. För denna studie är det mest väsentliga att studera fackspråk i ett vidare sammanhang där begreppet också innebär olika talspråkliga aspekter i texten.

Hiidenmaa (2003: 109) konstaterar att gränsen mellan fackspråk och allmänspråk är oklar men hon poängterar att fackspråkliga termer inte förknippas med allmänt språkbruk och allmänbildning. Också Laurén (1993: 14) reserverar sig genom att konstatera att han inte vill ta ställning till hur begreppen allmänspråk och fackspråk borde definieras och avgränsas. Fackspråk befinner sig i ett ständigt tillstånd av förändring eftersom utbildning och ökande kunskapsmängd förändrar språket och då blir flera facktermer vardagliga. Det uppstår fackspråk när man skapar nya benämningar inom sin fackkunskap. (Hiidenmaa 2003: 108-109.)

Fackspråk kan definieras att utgöra en del av specialspråk. Specialspråket delas i fyra olika kategorier: 1. ordinarie specialspråk och fackspråk, 2. gamla hantverkarspråk, 3. fackslang, d.v.s. jargon och 4. populariserat språk. Eftersom språket utvecklas ständigt uppstår det också nya former av specialspråk som används i vardagliga kommunikationssituationer. Sådana former är t.ex. olika slang (jargon). Dels kan ett specialiserat fackspråk bli mer komplicerat, dels kan det förenklas som därmed underlättar kommunikationen. Man använder även inofficiella fackorienterade språkformer (t.ex. slangord inom IT-branschen) som baserar sig på både vardagligt talspråk och vissa skriftspråkliga fackspråk. (Niemi 1996.)

Begreppet gamla hantverkarspråk baserar sig på gamla finska lokaldialekter som används av olika arbetargrupper, d.v.s. hantverkare. De har sitt eget fasta begreppssystem som de använder för att analysera och beskriva språkligt sitt arbete. Fackslang har utvecklats genom att anpassa och förändra uttryck till att bli folkligare. Utöver dessa tre kategorier finns det också s.k. populariserat språk som man skapar för en motsats till specialiserad kunskap. (Niemikorpi 1996.) När man jämför dessa kategorier kan man inse att de har i hög grad gemensamma drag och ibland blir det svårt att skilja vilken kategori ett visst fackspråk representerar.

4.2 Etymologi till fackspråk i finskan

Att undersöka ett fackspråk innebär att man först måste finna ursprung till dess fackspråkliga lånord. Enligt Häkkinen (1997: 41) är fackterminologin som register till språket och olika facktermer används för att man kan visa sin sakkunskap. Vidare påpekade Häkkinen att fackspråkliga termer egentligen hör till talspråk. Hon ger exempel om en finsk golfterm *putata* som har en motsvarande term både i svenskan och också i engelskan (jfr *putta* på svenska, *putt* på engelska). Å andra sidan används termen *putata* allmänt även i skriftspråk för det finns inte någon ekvivalent för det. Dessutom konstaterar också Niemikorpi (1996) att många fackspråk baserar sig på talspråk. Att studera fackterminologin som en del av unga talspråkliga lånord är därför välgrundat i min studie.

4.3 Fackspråk i text

Fackspråk tar influenser från andra språk som ger färdiga definitioner som översätts med finska facktermer. Å andra sidan kan definitionerna vara bundna i sina betydelser och kvaliteter som försvårar processen att bilda nya facktermer. T.ex. har det engelska ordet *handsfree* ännu inte fått någon finsk ekvivalent fast man har försökt översätta ordet med hjälp av en sådan omskrivning som *kädet vapaaksi jättävä toiminto* (en funktion som frigör händer). Att bilda nya facktermer utvecklar

språket och underlättar den internationella kommunikationen inom fackområdet. (Hiidenmaa 2003: 114-117.)

Man vill alltså visa sitt intresse med hjälp av fackterminologin vilket innebär att man blir mer sakkunnig i världens ständiga utveckling (Hiidenmaa 2003: 110). Även fenomenet fackspråk förändras (Laurén 1993: 18). Hiidenmaa (2003) konstaterar att mängden av fackspråk ökar och det kan man notera i olika fack- och intresseorienterade tidningar. Enligt henne blir språket i dessa tidningar talspråkligare eftersom man använder t.ex. relevanta citat för att få texten att ge ett trovärdigare intryck. I praktiken tar den som citeras i texten ställning till ämnet och skribenten framför sina åsikter mellan raderna vilket förhoppningsvis övertygar läsaren (Hiidenmaa 2003: 205-209).

Näslund (1991: 15) konstaterar att man relativt lätt kan kategorisera facktexter för texterna har speciellt riktats till vissa målgrupper. Därför kan man finna olika ämnesområden i tidningarna (Liljestränd 1993: 113). Däremot påstår Liljestränd (1993: 113-114) att fackord försvårar textens läsbarhet vilket kräver sakkunskap inom textens fackområde. Han konstaterade också att texterna har också sina typiska drag för t.ex. i idrottstexter använder man omskrivningar och fackuttryck. Dessutom påstår Niemikorpi (1996: 151) att idrottsspråk är ett mångformigt språk som ofta avviker från normalt språk. Enligt honom använder man en inhemska terminologi i samband med sådana gamla sportgrenar som friidrott, skidåkning och boboll medan nyare sportgrenar, såsom golf, ishockey och ridning, har infört sin egen främmande terminologi. Eftersom idrotten har blivit mer professionell är språk inom olika sportgrenar både hobby- och fackspråk för man använder olika språk i olika spelsituationer (Niemikorpi 1996). Niemikorpi (1996) påpekar också att variation i idrotten och dess språk är stor om man jämför sådana grenar som schack och travsport med varandra.

4.4 Fackspråk inom travsport

Travsport och särskilt dess fackspråk har inte forskats mycket. Berglund (2006) har gjort en doktorsavhandling i etnologi och objektet för hennes studie var hästens roll inom den kulturella kontexten som travsport utgör i Sverige. Vidare kan man även finna några få undersökningar som handlar om språket inom hästsporten. Det har skrivits två pro gradu -avhandlingar i finska språket, den ena är Katri Alatalos (2010) undersökning av hästarnas benämningar i Internetforumet Hevostalli.net och den andra är Virpi Siitonens (1997) undersökning av finsk ridsportslang. Det finns även några ordlistor (Niemi 1996: 153-154) medan Kääntäs (2007) undersökning av de lexikala dragen i travsportens speltips är ett exempel på få studier av travsportens fackspråk. Berglund (2006) konstaterar att travsport som fackområde innehåller mycket fackuttryck, såsom *hoppa*, *ligga i vinnarhålet*, *spika* eller *jaga matlappar*, som kan vara svåra att förstå för dem som inte är intresserade av travsport. Enligt Kääntä (2007) tar fackspråkliga ord influenser från andra ord och begrepp i fackspråket och allmänspråket. Däremot innehåller travsportens olika speltips och texter allmänspråkliga ord men ordens betydelse i kontext är inte allmänspråklig utan fackspråklig. Inom fackområdet finns det dessutom ord som hör till andra fackspråk och därtill finns det också slang- och fackord som endast är typiska för travsport. (Kääntä 2007: 170-174, Niemi 1996: 38-40.) Jag vill poängtera att jag tar hänsyn till alla dessa fyra faktorer i fackspråket som är centrala för denna studie av travterminologiska lånord. I följande avsnitt fördjupar jag mig mer i dessa ämnen.

Ett allmänspråkligt ord kan ha en helt annan betydelse i fackspråket än samma ord utanför fackområdet. Kääntä (2007: 171) gav ett exempel på det finska ordet *suosikki* (favorit) som inte betyder någon eller något som man beundrar utan en häst som antas ha bästa chanser att vinna. Utöver de allmänspråkliga orden finns det alltså *ord i travterminologin som används inom andra fackområden*. T.ex. ordet *lähtö* (start) kan betyda hela loppet i travtävlingen medan i andra sportgrenar tyder ordet på tiden när tävlingen börjar (Kääntä 2007: 172). *Slangord* sammanför dem som använder dessa ord inom fackområdet (Niemi 1996). Enligt Niemi (1996: 38-40) är fackslang en effektiv kodnyckel till kommunikation i arbetet. T.ex. har det travterminologiska slangordet *paussi* (paus) den mer formella synonymen *tauko* i finskan men man använder hellre slangordet för att underlätta kommunikation (Kääntä 2007: 173). Travsporten har också sina *egna*

fackord som kan vara svårbegripliga för dem som inte känner till denna sportgren såsom ordet *hokki* (brodd) (Kääntä 2007: 174).

5 SLANG

Eftersom det uppstår slang inom travsport (se 4.4) redogör jag för dess grunder. Redogörelsen baserar sig väsentligen på Karttunens (1989), Kotsinas (2003) och Jarva och Nurmis (2009) studier. Slang är talspråkliga ord och uttryck som sällan uppstår i vårdat språk. Eftersom språket förändras är det möjligt att vissa slangord blir acceptabla i skriftspråk under tidernas gång. Slang är alltså en språkform som används av en viss grupp i samhället och med hjälp av slang kan man visa sin tillhörighet till gruppen. Det finns allmänslang, ungdomsslang och specialslang och därtill kan man finna yrkesslang som kan vara förkortningar och förvrängningar av yrkestermer eller humoristiska benämningar på redskap. Yrkesslang innehåller alltså sådana ord som är nära facktermer och som är inriktade på en viss arbetsgrupp. Dessutom finner man slangord inom intresseområden såsom idrotten. (Kotsinas 2003, Jarva & Nurmi 2009: 24-25).

Enligt Kotsinas (2003) skapar man nya slangord när som helst medan en hel del slangord försvinner. Hon konstaterar att slangord hör till spontana talspråk och för att bli populär bland människor behöver slangordet inte alltid skapas meningsfullt utan det kan uppstå för ordlekens skull eller av en slump. Däremot påpekar Kotsinas att man även använder slang för att kunna uttrycka sig informellt eller för att göra talsituationen trevligare för lyssnaren. I svenskan finner man sådana slangord som *fixa*, *snacka* eller *sticka* (Kotsinas 2003). Enligt Karttunen (1989: 151), som har undersökt slangord i finskan, använder man lånord för att forma nya slangord som betonar en viktig betydelse av långivande språket. Hon redogör för att tidigare har ord inlånats från svenskan såsom *jemmata* (gömma) men de flesta av inlånade element kommer nuförtiden från engelskan. Dessutom kan man forma nya slangord genom att inlåna översättningslån såsom ordet *julkkis* (kändis) eller uttrycket *heittää veivinsä* (kasta veven) har bildats (Karttunen 1989).

Jarva och Nurmi (2009) diskuterar skillnader mellan slang och vardagligt talspråk som enligt dem inte alltid är lätta att skilja sig från varandra. I finskan finner man ordet *tsempata* (kämpa) som inte längre uppfattas som slangord eftersom ordet allmänt känns igen och det inte har klara band till något visst område. Däremot är ordet *venata* (vänta) slang på grund av dess band till Helsingfors område. Det finns även sådana ordgrupper såsom *affektiva ord*, *slangavledningar* och *ord med främmande ursprung* som har talspråkliga drag. Affektiva ord, såsom svordomar, är väldigt känsloladdade ord. I finskan skapar man slangavledningar från sammansatta ord eller från ord med främmande ursprung genom att förkorta ordet och sammanföra t.ex. suffixen *ari*, *äri*, *is*, *kka* eller *kkä*. Därtill kommer slangavledningen *kässäri* från ordet *käsijarru* (handbroms) eller *käsikirjoitus* (manuskript) så att olika ord kan bli en och samma slangavledning eller tvärtom såsom *kässäri*, *käsis* (manuskript). Många av ord med främmande ursprung ansluter sig till vardagsliv och kommer vanligen från engelskan eller svenskan. Några av sådana främmande ord har inte motsvarighet i språket såsom ordet *satsata* (satsa) men även slangord har oftast främmande ursprung eller främmande ljud (b, d, f, g) såsom ordet *fikkari* (ficklampa). (Jarva & Nurmi 2009: 16-25). Vidare är Helsingforsslang kanske den mest välkända slangen i finskan. Paunonen (2006) diskuterar att helsingforsslangen innehåller en mängd svenska lånord som har anpassat till finskan med hjälp av slangavledningsändelser såsom *de* (ran/*de* från ordet strand), *kka* (fol/*kka* från ordet folk), eller *tsu* (bol/*tsu* från ordet boll). Många slangord i helsingforsslangen har även tiotals olika synonymer som har uppstått under senaste årtionden och som har avletts från svenskan såsom från ordet *hem*: *hemma*, *hima*, *himis* eller *himtsu* (Paunonen 2006).

Slangord kan ha undermeningar och bibetydelser som man måste ta reda på med hjälp av kontexten innan ordets betydelse blir möjligt att förstå. Oftast blir det omöjligt att finna motsvarande ord från allmänspråket. Verkligheten kan beskrivas på ett nytt sätt så att t.ex. *joggingdress* blir *flåspyjamas* och framför allt aktuella händelser i samhället får lätt nya slanguttryck. Dessutom kan kroppsdelar få mer eller mindre ironiska betydelser såsom munnen som kan kallas *sopnedkast*. Slangen, som en del av språket, motsvarar alltså individernas behov att uttrycka sina känslor och sinnesstämningar i förändrande världen. (Kotsinas 2003)

6 MÅL, MATERIAL OCH METOD

Som material har jag använt i denna undersökning den finska travtidningen Hevosurheilu (HU) för jag, som har läst den flera år, anser att tidningen innehåller en mängd ursprungliga svenska ord som består av olika typer av lån att undersöka. Vidare verkar en del av dessa lån ha sina rötter även i engelskan och jag antar som hypotes att lånen är relativt fackspråkliga och slangartade. HU har jag valt som material eftersom tidningen är den största informationskällan för travintresserade. HU innehåller olika typer av avdelningar som är ledare, insändare, artiklar som handlar om trav- och ridningsnyheter från Finland och utomlands, intervjuer, resultat och annonser. Jag har koncentrerat mig på att undersöka lånord i alla dessa travfokuserade texter förutom resultaten. Dessutom finns det startlistor som har kompletterats med spelanalyser och annan spelinformation och som även innehåller intressanta travspecifika ord för min studie. Enligt HU läser över 50 000 människor varje tidning som publiceras två gånger i veckan och när det finns 35 000 finska hästägare måste det således vara även andra hästintresserade som prenumererar på tidningen. Jag har undersökt tjugo nummer av tidningen huvudsakligen uppgivna under åren 2010-2012 och 2014.

Studien går ut på att besvara följande forskningsfrågor angående etymologi och prioritet på användningen bland lånen:

- Vilken typ av lånord används i tidningen?
- Vilken typ är mest frekvent?
- Kommer dessa lånord från svenskan eller genom svenskan från ett annat språk såsom engelskan?
- Varför har orden lånats till finskan – finns det inte motsvarande inhemska ord i stället?
- Är alla lån ursprungligen travterminologiska ord eller förekommer orden i andra sportgrenar?

Vidare vill jag ta reda på:

- I vilka texttyper i tidningen förekommer lånen?

Som syfte har jag att undersöka dessa lånord och -uttryck i den finska travterminologin genom att jämföra dem med deras motsvarigheter i svenskan.

Undersökningen är kvalitativ med språklig innehållsanalys som sin primära metod. Vissa kvantitativa uppskattningar görs i analysen angående frekvensen av vissa låntyper, men dessa data gör inte anspråk på att vara generella för travsporten. Innehållet som intresserar mig och som jag undersöker är olika lånord och -uttryck som ursprungligen har kommit från svenskan eller från något annat språk via svenskans förmedling. Dessa lån påminner svenska ord till utseendet och jag använder Häkkinens (1997) metod att jämföra orden med sina ljudformer, betydelse och spridning med hjälp av olika ordböcker och -listor.

Analysen går till i följande steg:

- Först söker jag lånen från tidningarna och identifierar dem med hjälp av ordböcker och travtidningen Travronden samt mina tidigare kunskaper om det finska och svenska travspråket. Mitt intresse mot travsport har varit stort och aktivt genom egna travhästar sedan barndom och jag är insatt i språkbruket på travområdet på såväl svenska och finska genom mitt språkintresse samt min arbetserfarenhet hos en svensk travtränare i Sverige. Detta sammantaget ger mig en gedigen kontrastiv utgångspunkt för en kvalitativ språklig analys.
- Jag delar lånen i fyra olika kategorier på grundval av Edlund och Henes (1992) forskningsarbete i olika typer av lån, som alltså är ordlån, begreppslån, blandlån och pseudolån, och exemplifierar varje kategori.
- Genom att undersöka lånord och dess etymologi finner jag även olika språk som jag identifierar för att ta reda på engelskans roll som långgivare som t.ex. Chrystal (1988) tidigare har studerat.
- Dessutom analyserar jag inlånen etablering till språket för jag klassificerar lånen att höra till antingen etablerade och icke-etablerade ord, fackspråk eller slang. Att analysera lånen etablering sker genom att undersöka de svenska och finska orden i tur och ordning samt jämföra dessa ord med varandra för att ta reda på hur långt orden har etablerat sig i språken.
- Alla andra företeelser som förekommer i undersökningen analyserar jag också utgående från mina forskningsfrågor. Jag studerar hurdana företeelser dessa inlån representerar, alltså vad som är möjliga orsaker till användningen av dessa lån i stället för inhemska ord eller finns det inte något motsvarande ord i finskan. För att få veta mer om användningen av lånord i text tar jag hänsyn till hurdana texttyper dessa lån finns i, samt kartlägger frekvenser. De riktgivande frekvenserna inom tidningarnas texter klassificeras med siffror

<5 (under fem påträffade ord), 5-10 (från fem till tio påträffade ord) och 10< (över tio påträffade ord) vilket betyder att orden med frekvenser 10< används ofta i tidningen medan lägre frekvenser betyder att orden är relativt allmänna (5-10) eller antingen sällsynta eller tillfälliga (>5).

Eftersom det finns några studier om fackspråk och lånord inom travsport (t.ex. Kääntä) och inom andra sporter (t.ex. Niemikorpi) samt studier om andra språktyper (t.ex. om fackspråk av Hiidenmaa och om slang av Kotsinas) har jag kunnat genomföra denna innehållsanalys som metod i studien. Hiidenmaa behandlar även ämnet fackspråk i text (se 4.3) som har en central roll för analysarbetet i min studie. Till stöd för dessa analyser använder jag ordbildningsmodellerna (se avsnittet 2). De lexikala resurser som använts i den kvalitativa analysen är:

- SAOL (Svenska Akademiens ordlista)
- Ordboken av finska språket *Kielitoimiston sanakirja* 1-3
- Nykysuomen etymologinen sanakirja
- Urheilusanakirja
- Prismas Främmande ord

Om man bara studerar siffror kan man dra en slutsats att travsporten är en av de mest populära sportgrenarna i Finland. Årligen besöker ca 730 000 människor enbart travbanorna och nästan 900 000 tittare följer med travsport i speciella fjärrspelsplatser utanför banorna. Det arrangeras sammanlagt ca 600 tävlingstillfällen på 42 olika travbanor per år och knappt 8000 hästar och över 2000 körsvenner deltar i dessa tävlingar. Dessutom finns det 160 professionella hästtränare och mängden av registrerade hobbytränare är drygt 7000. Finländarna spelar travspel för över 200 miljoner euro varje år. (Suomen Hippos 2014.) I Sverige är travsporten även mer populär sportgren än i Finland för drygt 1,3 miljoner människor besöker ca 900 travarrangemang, sammanlagt på 33 olika travbanor varje år (Svensk Travsport 2014). Från år 1959 har man kunnat spela V5 (”vinna på fem rätt”) som senare har bytts till V65. Andra spelformer är t.ex. V4, V64 och V75. Under år 2013 blev omsättningen 12 155 miljoner kronor. (AB Trav och Galopp 2014.) Eftersom jag hör till dessa travintresserade människor ville jag ta fackspråket som används inom travsport till närmare granskning.

6.1 Analyser av ordlån: användning och etymologi

Ordlån påminner mycket sitt arvord och dessa lån kan ha lånats direkt från långivandespråket utan morfologiska förändringar. Tabell 4 om tio utvalda ordlån (se nedan) visar hurdana olika ordlån det finns i travspråket. I vänstra spalten ligger de tio utvalda ordlån som antingen förekommer allmänt i travspråket eller är intressanta som enstaka företeelser i tidningen Hevosurheilu. I mitten av tabellen ligger de svenskspråkiga motsvarigheterna till dessa ordlån vilka jag har undersökt från litterära svenska travkällor (se t.ex. Travronden). Till höger i tabellen finns det lånordens frekvenser som klassificeras med siffror <5, 5-10 eller 10< som beskriver hur många gånger ordet förekommer i tidningarna. Dessa ordlån hör till antingen substantiv och verb eller kan även ha ordmodell i båda ordklasser. I tabell 4 anges ordlånen i materialet och jag studerar varje ordlån i tur och ordning genom att ta reda på varför dessa ord egentligen är ordlån och vilka egenskaper de innehåller med tanke på att få svar på forskningsfrågorna i denna studie.

Tabell 4 Ordlån i Hevosurheilu och motsvarigheter i svenskan

Finska	Svenska	Frekvens
Dödsi	Dödens	5 - 10
Hiitti	Heat	10<
Icke-vinnare	Icke-vinnare	<5
Pruuvi	Prov(start)	<5
Prässi	Press	10<
Pullata	Pulla	5-10
Spiidi	Speed	<5
Tipsi	Tips	5-10
(Ulko)spoori	(Ut)spår	<5
Världens bästa kallblod	Världens bästa kallblod	<5

Endast ordet *prässi* finns med som uppslagsord i Häkkinens (2009) Nykysuomen etymologinen sanakirja (Nufinskans etymologiska ordbok). Det antyder att alla andra ordlån i tabellen är relativt nya lån, fackspråk eller slang. Genom att studera SAOL (Svenska Akademiens ordlista) finner man flera svenska travterminologiska ord från tabellen (se Tabell 4) som har genomgått etableringen till

svenskan. Den finska motsvarigheten till SAOL är Kielitoimiston sanakirja (KS) som vid sidan av den centrala ordlistan innehåller en mängd etablerade nyord, slangord och uttryck.

Ordet *dödsi* (dödens) som enligt Ekman (2010: 143) betyder ”positionen utanför ledaren, lika med första häst i andra spår”, påminner finska slangord och har främmande ursprung som utan tvekan är svenska slangord *dödens*. Dödens är beskrivande ord som vanligen tyder på en oönskad position utanför ledaren där många hästar inte kan vinna loppet och blir trötta (jfr dö) före målet. Både *dödsi* och *dödens* är travfackslang och allmänna i sina målspråk. I mitt material har *dödsi* använts flera gånger, nedan visas några exempel.

Ex. 1 ”*Dödsissä töitä tehneen Cover Capitalin tehtävää helpotti Flying Checkin loppusuoran laukka.*” HU 26.10.2011 (Cover Capitals, som jobbade i dödens, uppgift blev lättare när Flying Check galopperade på upploppet.)

Ex. 2 ”*Sillä on ollut pari kertaa dödsi vaihtoehtona, eikä voi aina ajaa siitä*”, Hannu-Pekka Korpi selittää.” HU 19.5.2010 (Den har ett par gånger haft dödens som alternativ, man kan inte alltid köra från denna position, förklarar Hannu-Pekka Korpi.)

Eftersom *dödsi* är slangartat finns det sällan i formella artiklar utan hellre i olika spelanalyser eller citat t.ex. i intervjuer. I undantagsfall har *dödsi* även placerats på rubriken för att väcka läsarnas intresse för innehållet:

Ex. 3 ”*Kaisa Tupamäki-Kukkamolle sopi ajaa 'dödsissä' ensimmäiseen T75-voittoonsa*” HU 5.3.2014 (Det passade för Kaisa Tupamäki-Kukkamo att köra i dödens till sin första T75-seger).

Dödens gör undantag för ordet finns inte i SAOL medan där endast finns ordets stam och förled *död-* med olika avledningar. Det kan alltså påpekas att man har skapat ett ord som är en del av en fras och genitivform vilket innebär att ordet inte kan etablera sig i ordlistan och därtill kan kategoriseras till ointegrerade lån eller slang. Eftersom ordet *dödsi* inte kan finnas vare sig i SAOL eller i KS har det inte heller etablerat sig i finskan vilket tyder på att både *dödsi* och den svenska formen *dödens* utan efterställt substantiv är travslang i sitt målspråk. Vidare är det intressant att det inte finns någon synonym till ordet *dödens* fast man egentligen använder ordet *dödsposition* i svenskan inom travsport. Som motsats till svenskan finns det mer allmänna ordet *kuolemanpaikka* (dödsposition) i finskan som enligt KS hänför sig till travsport.

De tre mest främmande ordlån i tabellen från både finskans och svenskans synvinkel är säkert orden *hiitti* (heat), *pullata* (att pulla) och *spiidi* (speed). Genom att undersöka dessa ord närmare finner man lätt den ursprungliga långgivaren, nämligen engelskan. I travspråket betyder *hiitti* ett snabbt och intensivt träningsmoment:

Ex. 4 ”*Se treenasi hyvin, mutta sitä ei pystynyt yhtään hiittaamaan.*” HU 19.5.2010 (Hästen gick bra i träningen men den kunde inte alls köras heat.)

Ex. 5 ”*Sen takia sillä on ajettu lähinnä perustreeniä ja hiljaisia hiittejä.*” HU 26.10.2011 (Därför har man närmast kört grundträning och långsamma heat med den.)

Ex. 6 ”*Yhden hiitin olen ajanut, mutta sen perusteella ei voi sanoa oikein mitään, koska tämä on laiska tyyppi.*” HU 26.10.2011 (Jag har kört ett heat men man kan inte riktigt säga någonting utgående från det eftersom den här är en lat typ.)

Hiitti (heat) eller *spiidi* (speed, se Ex. 12) har inte fått någon egen form i svenskan men i finskan har man lagt till slutändelsen ’i’ till båda orden samt fördubblat konsonatet ’t’ i ordet *hiitti*. Ordet *hiitti* kommer från engelskan och beskrivs i KS som träningsmetod med hög fart som hör ihop med travsport. *Hiitti* nämns också i den finska idrottsordboken *Urheilusanakirja* (2005). Enligt SAOL har till och med uttal och skriftbild av ordet *heat* kommit från engelskan till svenskan för att etablera sig i språket. I SAOL anges endast betydelseorna *lopp*, *omgång* till ordet *heat* som inte direkt tyder på travsporten utan ordet används allmänt inom sport. Det var en överraskning för mig att *hiitti* hade etablerat sig i finskan. Eftersom *hiitti* har etablerat sig i travspråket används det i alla texttyper i travtidningarna och därtill finns det inte någon exakt synonym till ordet.

Bland andra ordlån i tabellen påminner *pruuvi* (provstart), *prässi* (press), *tipsi* (tips) och *ulkospoori* (ytterspår) varandra om man jämför deras utseende och ursprung. Dessa ord har fått den finska slutavledningen ’i’ för att anpassa sig till finskan. Ändå har endast orden *tipsi* och *ulkospoori* sina ursprung i svenskan. Till skillnad med *tipsi* och *ulkospoori* har *pruuvi* och *prässi* sina rötter i engelskan. Liksom *dödsi* är *pruuvi*, *prässi*, *tipsi* och *ulkospoori* travslangord men dessa fyra sistnämnda ord kan förekomma även i andra sammanhang än travspråk och samma gäller med motsvarande ord i svenskan.

I finskan är *pruuvi* förkortning från ordet *pruuvilähtö* som har en skriftspråklig synonym *harjoituslähtö* (provstart eller -lopp) eller *kilpailuvauhtinen verryttely* (uppvärmningen med tävlingsfart). Det körs en eller flera provstart inför loppet, åtminstone strax efter loppets defilerings. Provstarten är obligatoriskt för samtliga ekipage för att domar, veterinär och spelare kan kontrollera hästarnas tävlingsformer.

Ex. 7 ”*Kuskikin oli sitä mieltä, että tuntui huonolta jo **pruuvissa.***” HU 26.10.2011
(Kusken tyckte också att hästen redan kändes dålig på provstart.)

En likadan lott som *dödsi* och *dödens* har ordet *pruuvi* som inte finns i KS. *Pruuvi* har kommit från engelskan till svenskan eftersom ordet har sin engelska verbekvivalent *to prove*. Det finns en verbform *pruuvata* (prova) som motsvarar engelska verbet *to prove* men ordet har även blivit substantiv både i finskan och i svenskan. Den svenska motsvarigheten *provstart* är en sammansättning som inte finns på ordlistan som sådan utan har sin för- och efterled separat på listan. Fast ordet inte finns som sådant i SAOL betyder det inte att ordet inte hade etablerat sig i språket på grund av ordets form som sammansättning. Dessutom verbet *prova* finns ju på ordlistan men betydelsen hos detta travterminologiska ord är lite slangartad. Användningen av ordet *pruuvi* har blivit vardagligt och ordet används nästan i alla texttyper i travtidningarna.

Press eller *pressning* tyder på tidningsarbetet men i stället för detta substantiv ger SAOL en ordagrann förklaring till verbet *att pressa*: ”utöva jämnt och kraftigt tryck på ngt” som motsvarar tävlingssituationen när den första hästen i andra spår kämpar mot den ledande hästen i ett tidigt skede på loppet. *Prässi* (*press*) kan tolkas som press eller tryck och liksom i svenskan har det finska verbet *prässätä* (*pressa*) en symbolisk betydelse såsom att trycka motståndare. I HU används ordet *prässi* med sina varelser allmänt:

Ex. 8 ”*Ruuna kesti 12,5-vauhtisella kolmannella puolikkaalla mainiosti Dottie D. Kempin kovan **prässin.***” HU 19.5.2010. (Valacken höll utmärkt för Dottie D. Kemps hårda press med tiden 12,5 under tredje halvan.)

Ex. 9 ”*Matkalla tuli kovaa **prässiä.***” HU 19.5.2010 (Det blev hård press under loppet.)

Man kan påstå att ordet har etablerat sig i finskan eftersom *prässi* finns även i betydelsen ’paine’ (tryck) i KS. Verbet *prässätä* (att pressa) finns även i Raevuoris Urheilusanakirja som framhäver att

ordets betydelse hör ihop med travsport. *Prässi* kan tolkas som allmänspråkligt ord som har en annan betydelse i travspråket än utanför fackområdet. Såsom ordet *pruuvi* har *prässi* ursprungligen kommit från engelskan (jmf *to press*) till finskan genom svenskans förmedling och blivit substantiv. *Painostus* är ett motsvarande och mer formellt ord för *prässi* men dessa två verb används lika mycket oberoende av tidningens texttyp.

Termen *att pulla*, som är en slitsam löpstil eller närmare ett styvnackat beteendemönster hos hästar mot körsven, har skapats för att underlätta kommunikation eftersom det motsvarande engelska verbet *to pull* är en originell och vedertagen term inom travfackslang.

Ex. 10 ”’*Se voi tosiaan ruveta **pullaamaan** alussa, varsinkin kun auto lähtee aika hiljaa*’, Harri Rantanen vahvisti.” HU 2.6.2010 (Den kan faktiskt börja pulla i början, särskilt, då bilen startar rätt långsamt, bekräftade Harri Rantanen.)

Ex. 11 ”’*Se teki kaikkien ’härnäilyjen’ jälkeenkkin vain sen mitä kuski pyysi; ei **pullaillut** eikä painanut naruille.*” HU 19.5.2010 (Efter alla ’utmanande’ gjorde den bara det som kusken begärde; varken pullade eller pressade i tömmarna.)

Ordet *pulla* och dess varianter används särskilt i spelanalyser och intervjuer såsom ordet *dödsi* (se Ex. 2). Fast ordet inte finns ordböckerna är *pulla* en allmän term och ett eget fackord inom travfackspråket och förekommer mest i talsituationer såsom loppkommentarer. Intressant nog saknas ordet *pulla* och dess avledningar i SAOL som motsvarar uppgiften i travterminologin vilket beror på ordets fackspråkliga eller slangartiga ton. Fast ordet hör tydligt till travfackspråket förekommer även den finska motsvarigheten *pullata* hittills bara i språkbruket som jag tidigare i denna avhandling har visat (se avsnittet 3.5). Det är överraskande att varken verbet *pullata* eller substantivet *pullari* finns i Urheilusanakirja. Verbet *pullata* (att pulla) motsvarar det engelska verbet *to pull* (att dra) och verbet har direkt lånats till svenskan utan att översätta det. Det är besvärligt att bevisa från vilket av språken, svenska eller engelska, ordet har kommit till finskan. Eftersom den svenska travsporten har en roll som föregångare till den finska travsport och -språk har *pullata* antagligen kommit via svenskans förmedling till finskan.

Spiidi (speed) kan betyda både hastighet eller tempo som man heller använder i travfackspråket, och kort ansats med snabbt tempo som även kan kallas *hiitti*.

Ex. 12 ”*Siltä puuttuu vielä spiidi.*” HU 19.5.2010 (Den saknar ännu speed.)

I jämförelse med ordet *hiitti* är *spiidi* mer sällsynt ord i det finska travspråket eftersom *spiidi* lätt kan ersättas med orden *nopeus* (fart) eller mer exakt *pätkänopeus* (hög fart under en kort distans). *Spiidi* förekommer särskilt i intervjuer (se Ex. 12) och är ett relativt tillfälligt lån i travspråket. Såsom *hiitti* och *pullata* har även *spiidi* kommit från engelskan till finskan. Vidare finns det inte heller ordet *spiidi* eller dess avledningar i KS eller Urheilusanakirja och ordet kan kategoriseras som slangord. Trots sitt engelska ursprung finner man ordet *speed* från SAOL. *Speed* som betyder fart, har också avledningen *speedig* som betyder ’snabb’ i exemplet ’en speedig häst’ enligt SAOL. Substantivet *speed* eller adjektivet *speedig* används i svenskan även inom andra sport såsom ishockey.

Tipsi (tips) betyder ett ekipage som är ett bra spel mål eftersom den möjligen kan vinna loppet med höga odds.

Ex. 13 ”*Taustalle johtavan rinnalta taipunut Romeo Kähö voi kuitenkin olla hyvä tipsihevonen.*” HU 9.11.2011 (Romeo Kähö, som gav med sig från utanför ledaren till bakgrunden, kan ändå vara en bra tipshäst.)

Ex. 14 ”*V5-peliin tuoreet kommentit ja tipsit.*” HU 9.11.2011 (Färska kommentarer och tips till V5-spelet.)

Tipsi kan påstås vara ett nyord i finskan som inte har etablerat sig i språket eftersom ordet inte finns i KS eller Urheilusanakirja. Därmed används travslangordet *tipsi* mer sällan än dess synonym *vihje* (tips) som är ett mer korrekt ord i finskan. Däremot finner man ordet *tips* i SAOL och ordet kan anses vara etablerat sig i svenskan eftersom förklaringen ”gissning om utgång av tävlingen” träffar huvudet på spiken med det som gäller travterminologin. Ordet *tipsi* används mest i travtidningarnas spelanalyser som sådant eller som verb *tipsata* (tipsa). Fast ordet *tipsi* inte är lika allmänt som *vihje* i travspråket anses det vara etablerat sig i finskan som fackord eftersom ordet har sin användargrupp inom travsport.

Ulkospoori (ytterspår) används inte lika mycket i finska travspråket som dess mer korrekta synonym *ulkorata*. Däremot är (*ytter*)spår ett centralt substantiv i svenskan som kan jämföras med

körfält på loppet. *Ulkospoori*, som inte har etablerat sig i språket som sådant, betyder alltså dessa spår som är utanför inre spår och man kan beskriva detta läge såsom i exempel nedan:

Ex. 15 ”*Seiskaradalta ei ollut vaan tarjolla kuin ulkospoorin paikkoja.*” HU 2.6.2010
(Från det sjunde startspåret fanns det inga andra spår kvar utan ytterspår.)

Ulkospoori eller bara *spoori* (spår), som ursprungligen kommer från svenskan vad som gäller uttal, finner man inte från KS. I Urheilusanakirja nämns ordet *spoori* endast i samband med utförsåknigen. Finskans (*ulko*)*spoori* är ett slangord som jag klassificerar bland tillfälliga lånord eftersom ordet används endast i citat i olika intervjuer eller spelanalyser. Ordet har sannolikt lånats in finskan genom slump, t.ex. i situation där någon svenskboende finländare har använt ordet med hjälp av kodväxling.

I HU finns det emellertid svenskspråkiga ord eller fras som har direkt lånats till finskan i sina originella utseenden. I tabellen har jag tagit fram två ordagranna ordlån, uttrycken *Ickevinnare* (se Ex. 16) och *Världens bästa kallblod* (se Ex. 17), som avspeglar svenskans närvaro i det finska travfackspråket. Jag presenterar dessa uttryck här efter varandra.

Uttrycket *ickevinnare* hör till det svenska travfackspråk och är mycket enklare att använda i finskan än den direkta översättningen *ei-voittajatyypipi* eller betydelselånet *ikuinen häviäjä* (en evig förlorare).

Ex. 16 ”*Kari ei sitä kuitenkaan näe minään ’ickevinnarena’.*” HU 9.11.2011 (Kari ser den ändå inte som någon icke-vinnare.)

Ovanför påvisar exemplet 16 hur man använder svenskan i stället för finskan. Exemplet *ickevinnare* verkar vara ett ordlån som journalisten har inlånat eftersom han inte har skapat någon lämplig motsvarighet. Uttrycken *icke-vinnare* och *världens bästa kallblod* finns inte i KS som sådana. I svenskan finns det flera sammansättningar som börjar med *icke-* men *icke-vinnare* har inte etablerat sig i ordlistan och därmed hör till interima lån.

Såsom ordet *icke-vinnare* används frasen *världens bästa kallblod* endast tillfälligt i tidningstext. Dessutom är *världens bästa kallblod* ett citatlån som har använts för att betona kulturella saker bakom meningen eftersom denna vinnande häst kommer från Sverige.

Ex. 17 ”*Världens bästa kallblod*” HU 2.6.2010

Man finner alla ord av frasen *världens bästa kallblod* från SAOL. Ändå är svenskspråkiga citat sällsynta i HU eftersom flera läsare inte kan förstå sådana främmande uttryck i text. Tidningens text måste vara läsbart för alla och hålla dess finskspråkiga linje men några få undantag på främmande språk kan tillfälligt berika innehållet.

6.2 Analyser av begreppslån

Begreppslån, som består av både översättningslån och betydelselån, är inte sällsynta i HU för hela det finska travfackspråket innehåller en mängd lån som har översatt och tagits i bruk från andra travländer. För att bara nämna några allmänt kända exempel i finskan finns det bl.a. lånorden *maalilaukka* (målalopp), *psykätä* (psyka [i meningen 'avväga loppets gång på för hand']), *sisäänkirjoitus* (inskrivning) eller *voittajanreikä* (vinnarhåll) som fast hör till travfackspråket. Det finns flera betydelselån som påminner översättningslån till det yttre. Skillnaden mellan dessa två typer av lån är att betydelsen hos översättningslån inte betyder samma som den direkta översättningen då det är fråga om betydelselån. Jag har undersökt översättningslån och betydelselån som separat och vidare har jag samlat ihop tio lånord eller -uttryck hos dessa två typer av lån (se 6.2.1 Tabell 5 och 6.2.2 Tabell 6) som är intressanta eller mer frekventa och relevanta än andra begreppslånorden i materialet. Dessutom verkar översättningslån vara en typ av lånord som mest förekommer i tidningarna. I mitten av tabellen finns det motsvarande ord i det svenska travfackspråket. Till höger i tabellen finns det lånordens frekvenser som kategoriseras med siffror <5, 5-10 eller 10< som beskriver hur många gånger ordet förekommer i tidningarna.

6.2.1 Analyser av översättningslån: användning och etymologi

Tabell 5 Översättningslån i Hevosurheilu och motsvarigheter i svenskan

Finska	Svenska	Frekvens
Huumorihevonen	Humörhäst	<5
Juoksurata	Springspår	5-10
Kanuunajuoksu	Kanonlopp	<5
Kruunujahti	Kronjakt	<5
Lounasravit	Lunchtrav	10<
Lähtölaukka	Startgalopp	10<
Oppilaslähtö	Lärlingslopp	5-10
Päänmitta	Huvudlängd	5-10
Tallikaveri	Stallkamrat	5-10
Volttiennätys	Voltrekord	5-10

Alla finska översättningslån i Tabell 5 är direkta översättningar. Jag delar dessa översättningslån i för- och efterled och undersöker etymologin till orden med hjälp av Häkkinens Nykysuomen etymologinen sanakirja (2009). *Huumorihevonen* (humörhäst) låter konstigt och betyder en häst som gör bra eller dåliga prestationer i loppet beroende på dess humör. Denna sammansättning har blivit populär inom travsporten eftersom det finns en mer formell synonym *mielialahevonen* som inte används vida. Från materialet av HU fann jag ordet bara en gång i meningen:

Ex. 18 ”A.T. *Visku on kunnossa, mutta vähän **huumorihevonen**.*” HU 19.5.2010 (A.T. *Visku är i en bra form men är lite som en humörhäst.*)

Huumorihevonen förekommer i alla texttyper i travtidningarna eftersom det, på grund av sin neutrala betydelse, inte dömer en häst helt på basis av dess ombytliga presentationer. Förledet *huumori* (i betydelsen ’humör’ på svenska) kommer från svenskans *humor* men ursprunget till efterledet *hevonen* (häst) är okänt. Det är sällsynt att finna dessa fackspråkliga översättningslån som sådana i ordböcker men Raevuoris Urheilusanakirja gör ett undantag från regeln i flera fall. Det finns varken *huumorihevonen* eller *humörhäst* i deras målspråkliga ordböcker (KS eller SAOL) men *huumorihevonen* finns i sin originella form i Urheilusanakirja vilket innebär att ordet är ungt och används tillfälligt som travslangord.

Juoksurata (springspår) är enligt Ekman ”spår sex och sju i voltstart, de två spåren högst ut”.

Ex. 19 ”*Ori otti juoksuradalta helposti keulat, sai vetää rauhallista vauhtia ja irrotteli viimeiset 500 metriä aikaan 21,0.*” (Hingsten tog lätt täten från springspår, fick dra i lugnt tempo och kom loss sista 500 meter på tiden 21,0.)

Ex. 20 ”*Perceval lähti juoksuradalta mukavasti liikkeelle.*” HU 19.5.2010 (Perceval startade hyggligt från springspåret.)

Eftersom *juoksurata* är en viktig del av voltstart som definieras i travreglerna är ordet en fast term i travspråket och används i alla texttyper. Ordet *juoksurata* innehåller förledet *juoksu* (lopp) som kommer från verbet *juosta* (löpa) och har sitt ursprung i finskans närbesläktade språk. Efterledet *rata* (här i betydelsen *spår*) i sammansättningen *juoksurata* är ett gammalt germanskt lån. Fast ordet *juoksurata* har etablerat i finskan motsvarar ordet inte samma travfackspråkliga ord för motsvarigheten till ordet *juoksurata* betyder samma på finska som *löparbana* på svenska. Däremot finns ordet *springspår* i SAOL där man tillägger att ordet används vid hästkapplöpning. Orden hör alltså till travfackspråk som även används inom andra fackområden inom sport.

Betydelsen för den travspråkliga sammansättningen *kanuunajuoksu* (kanonlopp) är topplopp som tyder på hästens utmärkta prestation i loppet. I mina undersökningar fann jag *kanuunajuoksu* flera gånger i samband med spelanalyser i HU.

Ex. 21 ”*Herttelin Toivo teki Killerillä kuolemanpaikalta kanuunajuoksun.*” HU 19.5.2010 (Herttelin Toivo gjorde ett kanonlopp från dödens i Killeri.)

Förledet *kanuuna* i sammansättningen *kanuunajuoksu* (kanonlopp) tyder på svenskans *kanon* som i finska och svenska översättningar motsvarar förledet *huippu-*, *topp-*. Substantivet *juoksu* (lopp) kommer från verbet *juosta* (löpa) och har sitt ursprung i finskans närbesläktade språk vilket jag tidigare har visat i samband med sammansättningen *juoksurata* (se Ex. 19 och 20). Förledet *kanuuna* och dess svenska motsvarighet *kanon* används i finskan och i svenskan allmänt inom sporten för att effektivera prestation. Så är det inte ovanligt att de svenska och finska ordböckerna innehåller sådant sportord som *kanuunalaukaus* (kanonskott) som tyder på fotboll. Däremot har sammansättningen *kanonlopp* etablerat sig endast i svenskan som sådant för ordet finns i SAOL. Som överraskning finner man det travinriktade ordet *kanuunaravuri* (kanontravare) i

Urheilusanakirja vilket bekräftar att ordet *kanuuna* som förled åtminstone är allmänt även i travspråket. Eftersom förledet *kanuuna* ger sammansättningen en vardaglig ton tolkas *kanuunajuoksu* eller kanonlopp som allmänt fackord inom sport eller slangord.

Ordet *kruunujahti* tyder på travspel som i och för sig är ett eget fackspråkområde inom travsport. Ordet hör ihop med travspel i Sverige och har betydelsen ”att jaga pengar” och har översatts till finskan för att beskriva den svenska travspelpassionen. När det gäller kronjakt i Finland använder man helst sammansättningen *eurojahti* (eurojakt) som därmed kan kategoriseras som betydelselån. Men finska hästar tävlar också i Sverige såsom man har använt betydelsen av detta översättningslån i exemplet nedan:

Ex. 22 ”*Myten lähtee voittoputki päällä kruunujahtiin.*” HU 19.5.2010 (Myten [en finskägad häst] ska till kronjakt med sin segersvit.)

Både *kruunujahti* och *eurojahti* används sällan i HU vilket innebär att orden är tillfälliga lån. Dessutom finner man ordet *kruunujahti* från utländska travnyheter eller från reklamer till svenska travspel i HU. *Kruunujahti* (kronjakt) innehåller två leder *kruunu* (kron) och *jahti* (jakt) som båda har kommit från svenskan. Sammansättningen *kruunujahti* (kronjakt) är ett okänt ord både i finska och i svenska ordböcker.

Det körs *lounasravit* (lunchtrav) i Finland två gånger i veckan med lägre prispengar och färre lopp. Först arrangerades det lunchtrav i Sverige och senare tillägnade man sig traditionen och ordet till Finland.

Ex. 23 ”*Lounasravien avaus enteili jo dramaattisuudessaan kovaa kerrointa.*” HU 19.5.2010 (Första loppet på lunchtravet med dess dramatik förebådade ett högt odds.)

Ex. 24 ”*Cobira voitti Lahden lounasraveissa keulasta.*” HU 24.9.2010 (Cobira vann från täten på lunchtravet i Lahtis).

Såsom *juoksurata* (se Ex. 19 och 20) är även *lounasravit* en allmän fackterm i travspråket som kan finna från alla texttyper i HU. *Lounasravit* hålls på lunchtid och förledet *lounas* (lunch) i sammansättningen hör till finskans urgamla ursprungliga lexikon. Däremot kommer efterledet *ravi(t)* från svenskans *trav(et)*. *Lounasravit* hör fast till travfackspråket för ordet finns inte i

ordböckerna som en sådan sammansättning fast dess båda lederna *lounas* och *ravit* har etablerat sig i finskan och i svenskan (lunch och trav).

Lähtölaukka (startgalopp) betyder galoppsteg som hästen tar på de första meterna på loppet. Galoppet är en förbjuden gångart i tävlingen och hästen kan bli diskvalificerad efter för långt galopp. I HU nämns ordet *lähtölaukka* när man beskriver situationer i början av loppet och man finner *lähtölaukka* från olika artiklar, intervjuer eller spelanalyser för det inte finns något motsvarande inhemsk term att ersätta ordet.

Ex. 25 ”*Lähtöön jäi kolmen poisjännin jälkeen vain kuusi hevosta, ja Aurauksen paha lähtölaukka sinetöi Huiman Pysteen soolojuoksun.*” HU 19.5.2010 (Det var bara sex hästar med på loppet efter tre utevaron, och Auraus svåra startgalopp beseglade Huiman Pystes sololopp.)

Ex. 26 ””*Lähtölaukka siinä oli riski, tämä ei ole montaa kertaa voltista lähtenyt ravia.*” HU 2.6.2010 (Risken till startgalopp fanns där, den [hästen] har inte travat många gånger på voltstart.)

Ordet *lähtö* har sina rötter i finskans närbesläktade språk. *Lähtö* har ändå olika betydelser såsom i orden *lähtölaukka* (startgalopp) och *oppilaslähtö* (lärlingslopp) för ordet kan betyda både *start* och *lopp* i travterminologin (se 4.4). Däremot är ordstammen i ordet *laukka* okänd. *Lähtölaukka* (startgalopp) finns inte i KS som sådant men ordboken innehåller både förledet *lähtö* i betydelsen *travtävling* och efterledet *laukka* som gångart. Den svenska motsvarigheten *startgalopp* har etablerat sig i språket eftersom ordet finns i SAOL. Det kan alltså påstås att finskans *lähtölaukka* är ett travfackord som man har översatt från svenskan till finskan men ordet har inte ännu etablerat sig i finskan eftersom ordet inte heller finns i Urheilusanakirja. Fast ordet inte har etablerat sig i finskan används det vida inom travsport och kan kategoriseras som fackord.

Oppilaslähtö (lärlingslopp) körs av kuskar som arbetar hos proffstränare. Ordet *oppilaslähtö* har kommit från svenskan till finskan och det arrangeras ofta motsvarande lärlingslopp i Sverige. Eftersom lärlingsloppet är en relativt ny tävlingsserie i Finland har man inte skapat någon annan term i stället för översättningslånet *oppilaslähtö*. Dessutom används ordet i officiella sammanhang såsom i tävlingsinbjudan samt alla texttyper i HU.

Ex. 27 ”’*Siellä olisi hyvä **oppilaslähtö** tammoille*’, Risto Airaksinen kaavailee.” HU 19.5.2010 (Där skulle vara ett bra lärlingslopp för ston, skisserar Risto Airaksinen.)

Ex. 28 ”’*Heikki Mikkonen ajoi Nurmoksen valmentaman Cash Is Fun Zazin voittoon **oppilaslähdössä***.” HU 19.5.2010 (Heikki Mikkonen körde hem segern med Timo Nurmos tränade Cash Is Fun Zaz på lärlingsloppet.)

Ordet *oppilas* (lärling) kommer från verbet *oppia* (lära sig) och är ett nyord i finskan. Efterledet *lähtö* har jag redan analyserat i sammanhang med ordet *lähtölaukka* (Ex. 25 och 26, se även 4.4). Sammansättningen *oppilaslähtö* (lärlingslopp) är en ny term både i finska och i svenska travspråket och därför finner man inte ordet vare sig i KS, i Urheilusanakirja eller i SAOL. Eftersom ordet *oppilaslähtö* inte används vida tolkas det som travsportens eget fackord.

Päänmitta (huvudlängd) har översatts direkt från svenskan till finskan för att återspegla avståndet mellan vinnaren och andraplatsen i mål. När det blir så kallad hårt i mål vinner hästen högst med en huvudlängd. Ordet förekommer mest i artiklar som beskriver resultat av travloppen.

Ex. 29 ”’*Marginaali oli toisesta ulkoa 400 metriä ennen maalia kiriin kääntäneen Amour Amin eduksi alle puoli **päänmittaa***.” HU 19.5.2010 (Marginalet var under en halv huvudlängd till fördel för Amour Ami som svängde till spurt 400 meter före mål från andra utvändigt.)

Ex. 30 ”’*Voittomarginaaliksi jäi **päänmitta***.” HU 19.5.2010 (Till segermarginalet blev en huvudlängd.)

Ordet *pää* (huvud) har fått finskans genitivändelse -n och ordet hör till den uraliska språkfamiljen. Däremot kommer ordet *mitta* (mått men här i betydelsen *längd*) från germanska språk. *Päänmitta* (huvudlängd) är ett fast begrepp i travfackspåk men som överraskande har ordet etablerat sig bara i finskan. I SAOL finns det inte ens ordet *halslängd* som är ett ännu mer allmänt begrepp i svenskan än *huvudlängd*. Segermarginalen eller avståndet mellan konkurrenter kan beskrivas med andra travspråkliga mått såsom *hevosenmitta* (hästlängd) som etablerat sig i allmänspråket i betydelsen ’vinna mycket tydligt, överlägset’ men det finns inte någon annan term att ersätta ordet *päänmitta*.

Tallikaveri (stallkamrat), som betyder hästarna som tränas av samma tränare, har nästan direkt översatts från svenskan. I HU används ordet upprepade gånger och det förekommer mest i tidningarnas olika artiklar och i spelanalyser.

Ex. 31 ”*Lisa’s Big Boy kiersi ensimmäisenä tallikaverinsa rinnalle.*” HU 19.5.2010 (*Lisa’s Big Boy kom först vid stallkamratens sida*).

Ex. 32 ”*Tallikaveri Juggle Face (Viking Kronos) kiersi johtoon avauskaarten jälkeen.*” HU 19.5.2010 (Stallkamraten Juggle Face [Viking Kronos] svängde till ledningen efter första svängen.)

Enligt *Nykysuomen etymologinen sanakirja* (Nufinskans etymologiska ordbok) kommer ordet *talli* från svenskans *stall* men ordet *kaveri* är en kontamination av orden *kamrat* och ryskans *товарищ* (kamrat). Fast ordet *talli* (stall) har använts som förled i sådana sammansättningar som *hevostalli* (stall), *tallimestari* (stallmästare) eller *talliajaja* (kusk för ett speciellt travstall) finns det inte sammansättningen *tallikaveri* (stallkamrat) i KS eller *Urheilusanakirja*. Numera används ordet även inom bilsport såsom formel 1. Däremot är den svenska motsvarigheten *stallkamrat* känt i svenskan eftersom ordet finns i SAOL. *Tallikaveri* har inte etablerat sig i finskan men kan anses vara ett travfackord som har kommit från svenskan eller engelskan (stablemate).

Nästan varje tävlingshäst har både *voltiennätys* (voltrekord) och *autolähtöennätys* (autostartrekord) men dessa två termer har även mer officiella form i det finska travspråket nämligen *tasoitusennätys* och *ryhmälähtöennätys*. Det är intressant att speciellt *voltiennätys*, som åtminstone förekommer lika mycket som sin mer formella synonym *tasoitusennätys* i finskan, inte används som primär term t.ex. i startlistorna. I jämförelse med den svenska travtidningen Travronden förekommer *voltstart* och *autostart* som primära termer. Förleden *volti* (volt) i sammansättningen *voltiennätys* (voltrekord) har kommit till finskan från svenskan. Enligt Ekman betyder *volt* på travfackspråket ”ett bestämt sätt att gruppera hästarna innan start”. Han fortsätter att ”hästarna cirklar runt på en snäv yta tills startern anser att volten är i ordning”. Orden med förledet *volti* har blivit fackord i travspråket och *voltiennätys* gör inget undantag.

Ex. 33 ”*Tuloksena oli nelivuotiaalle Express Itin varsalle hieno uusi volttiennätys 16,9.*” HU 2.6.2010 (Som resultat blev ett nytt voltrekord 16,9 för det fyraåriga fölet efter Express It.)

Ex. 34 ”(...) *niin voitto matkasi kotiradan valmentajan talliin uudella **voltiennätyksellä** 30,1, joka merkitsi ennätyksen parannusta 1,2 sekunnilla.*” HU 12.10.2011 ([...] så segern reste till stallet på hembanans tränare med ett nytt vultrekord 30,1 som betydde rekordförbättring med 1,2 sekunder.)

Man finner den travartade sammansättningen *volttilähtö* i KS och i SAOL finns det motsvarande ordet *voltstart* men *voltiennätys* eller *vultrekord* har ännu inte etablerat sig vare sig i finskan eller i svenskan. I Urheilusanakirja finns endast *volttaaminen* (voltning) som tyder på travsport och *volti* (volt) som även är ett typiskt ord för gymnastik.

6.2.2 Analyser av betydelselån: användning och etymologi

Tabell 6 Betydelselån i Hevosurheilu och motsvarigheter i svenskan

Finska	Svenska	Frekvens
Balanssi	Balans	10<
Hovikuski	Hovkusk	<5
Jumbosija	Jumboplats	<5
Jyrätä	Krossa (sina motståndare)	5-10
Koelähtö	Kvallopp	5-10
Maratonmatka	Maratondistans	<5
Reissu	Resa	10<
Sekki	Check, käk	5-10
Taulu	Tavla	5-10
Vastata	Svara	10<

Eftersom det är kännetecknande för betydelselån att de består av redan existerande ord antar jag att alla travterminologiska betydelselån i *Tabell 6* finns i någon form i ordböcker. Det är ändå väsentligt att notera att betydelserna hos dessa tio ord inte är allmänna utan hör till travspråket. Ordet *balanssi* (balans) skiljer sig från översättningslån eftersom betydelsen till ordet alltså är annat i travspråket än i allmänspråket där ekvivalenten till ordet är jämnvikt. Travhästen måste vara i bra

balans för att trava så bra som möjligt. Ekman (2010) redogör verbet balansera ”att med hjälp av olika utrustningsdetaljer få hästen att trava bättre och säkrare.” Man använder t.ex. skor med olika tyngder för att få hästen att trava på balans. I HU förekommer *balanssi* i flera sammanhang eftersom balansen är nuförtiden en viktig del av hästens presentation på loppet och därför används ordet ofta i olika texttyper i HU.

Ex. 35 ”*Korvat oli tukittu ja aika painavalla **balanssilla** vielä mennään.*” HU 19.5.2010 (Öronen var täckta och hästen går med en ganska tung balans tills vidare.)

Ex. 36 ”*Ruuna menee nykyään melkein paremmin kengät jalassa kuin ilman, joten eiköhän me jatketa samalla **balanssilla**, Juha Laurila suunnitteli.*” HU 26.10.2011 (Valacken går numera nästa bättre med skorna än barfota, så därför fortsätter vi väl med samma balans, planerade Juha Laurila.)

Balanssi är ett bra exempel eftersom det finns både i finska och i svenska ordböcker. *Balanssi* har etablerat sig i finskan men ordet har trängt undan sådana travterminologiska motsvarigheter som *tasapaino* (jämnvikt) eller *ravirytm* (travrytm). Det lånförmedlande språket till *balanssi* (eng. balance) är engelskan varifrån ordet har kommit in i finskan genom svenskans förmedling och ersatt sina motsvarigheter i båda språken samt blivit fackord.

Däremot används sammansättningen *hovikuski* (hovkusk) enbart som omskrivning till synonymerna *vakiokuski* (standardkusk) eller *luottokuski* (betroendekusk) när man vill framhålla körsvennens kontinuerliga roll att köra någon viss häst. Sammansättningen *hovikuski* ersätter betydelsen ’en konstant kusk’ som tränaren låter köra sina hästar. Ordet *hovkusk* som tyder på det kungliga hovet används i travspråket, t.ex. när samarbete mellan häst, kusk och tränare har lyckats bra flera gånger. I HU:s artiklar förekommer *hovikuski* sällan och ordet används särskilt för att betona körsvennens roll.

Ex. 37 ”*Tiistaina Teivossa ohjan katkeamisen takia loukkaantunut oriin **hovikuski** Harri Koivunen kiirehti parantumistaan, että pääsi luonnonlahjakuuden rattaille.*” HU 19.5.2010 (Hingstens hovkusk Harri Koivunen, som skadade sig till följd av att tömmen gick av på Teivo i tisdags, skyndade på med sin tillfriskning för att kunna köra naturbegåvningen.)

Både för- och efterled till sammansättningen *hovikuski* finns i finska och svenska ordböcker och fast man finner t.ex. ordet *hovimaalari* (hovmålare) finns *hovikuski* inte som sådan där. Förledet *hovi* (hov) kommer från fornsvenskan till finskan och efterledet *kuski* (kusk), som har ett germanskt ursprung, har man lånat från svenskan till finskan. Både för- och efterled har fått ändelsen 'i' i finskan för att etablera sig i språket. *Hovikuski* tolkas som ord i travterminologin som även används inom andra fackområden.

Något ekipage måste komma på sista plats i ett lopp eller trava som sista häst i kön och dessa betydelser beskrivs särskilt i tal som *jumboplats*. Sammansättningen finns i materialet endast en gång vilket tyder på att det är tillfälligt lån och används som omskrivning till uttrycket *sista plats*.

Ex. 38 ”*Alice Laukko pinkoi neljännestä ulkoa vakuuttavasti ykköseksi, Rosimon Emma Rose jumbosijalta toiseksi ja River Tempest kuolemanpaikalta kolmanneksi.*”
HU 19.5.2010 (Alice Laukko rusade övertygande som etta från fjärde utvändigt, Rosimos Emma Rose blev tvåa från jumboplats och River Tempest trea från dödens.)

Ordet *jumbosija* (jumboplats) finns både i KS och SAOL och har etablerat sig i både finskan och svenskan och ordet används allmänt som fackord i samband med sport. Däremot nämner Urheilusanakirja endast orden *jumbo* och *jumbofinaali*. Man har även direkt översatt ordet till finska som *jumbosija* men ordet är betydelselån på grund av sitt främmande ursprung som ersätter betydelsen *viimeinen sija* (sista plats). Förledet *jumbo* kommer både till finskan och till svenskan från engelskan och enligt Prismas Främmande ord har ordet troligen kommit till engelskan från afrikanskt språk. Prismas Främmande ord ger ordet även betydelsen 'den siste i en tävling eller lek'. Däremot är efterledet *sija* (plats) ett gammalt germanskt lån.

Verbet *jyrätä* (krossa) har sin beskrivande betydelse 'att krossa sina motståndare' i både finskan och svenskan som ersätter verbet *nurjertaa* (kväsa). Dessutom *jyrätä* är ett beskrivande ord för uttrycket *ohittaa voimalla* (passera med kraft) i travspråket och ordets betydelse i kontext är fackspråklig. I HU används ordet i spelanalyser eller i artiklar som beskriver loppresultat:

Ex. 39 ”*Viisivuotiaan Charles Atlaksen pojan viime startit on ajanut Mika Forss, joka oli nyt pahimman vastustajan, keulaan jyränneen Paris Texasin ohjissa.*” HU

19.5.2010 (Den femåriga pojken till Charles Atlas senaste starter har körts av Mika Forss som satt vid tömmarna av Paris Texas som krossade till täten.)

Ex. 40 ”*Jyräsi ilman vetoapua rehdisti voittoon.*” HU 7.7.2010 (Krossade duktigt utan draghjälp och tog segern.)

Fast verbet *jyrätä* betyder ordagrant *välta* på svenska har betydelsen hos finskans *jyrätä* (krossa) antagligen kommit från svenskan eller från något annat språk via svenskans förmedling till travspråket. Det är svårt att kartlägga det lånförmedlande språket för lånet eftersom det inte heller finns motsvarigheter till detta verb i finskans släktspråk. Man kan anta att betydelsen och den ökande användningen av verbet *jyrätä* har fått stöd från svenskans motsvarighet *krossa sina motståndare* (SAOB).

Sammansättningen *koelähtö* (i den travspråkliga betydelsen *kvallopp* i svenskan) innehåller två led, *koe* (prov) och *lähtö* (lopp, i samband med Ex. 25 och 26) som har ekvivalenter i finskans närbesläktade språk. En direkt översättning för *koelähtö* på svenska är *provlopp* eller *-start* som i sin tur betyder samma som slangordet *pruuvi* på finska (se 6.1, Ex. 7). I stället för ordet *koe* betyder ordet *kval* finskans *karsinta* vilket innebär att dessa två finska ord har skillnader i sina betydelser. Hästen måste springa kvallopp med godkänd tid och gångart innan den får rätt att delta i travlopp där man delar ut penningbelöningar.

Ex. 41 ”*Kun Evitaquer oli saanut kolme kertaa peräkkäin hpl-merkinnän, se joutui hakemaan vauhtia koelähdöstä.*” HU 2.6.2010 (När Evitaquer hade fått duganteckningen tre gånger i rad hade den tvungen att sätta fart från kvalloppet.)

Ex. 42 ”*Kun sillä ajettiin koelähtö (14.3.), niin silloin mulla oli itsellä semmoinen ajatus, että vasta kahden kuukauden päästä startataan*”, valmentaja Pekka Luukkonen nauroi”. HU 19.5.2010 (”När den kördes kvallopp (14.3.), då hade jag själv en sådan tanke att vi först startar efter två månader”, skrattades tränaren Pekka Luukkonen.)

Koelähtö är ett travfackord som används vida inom finsk travsport och ordet förekommer i alla texttyper i HU. Därtill saknar *koelähtö* inhemska synonymer. Fast det finns en mängd olika sammansättningar med *koe-* eller *kval-* som förled innehåller varken KS eller Urheilusanakirja *koelähtö* eller SAOL *kvallopp*. Det finns många sådana sportgrenar där det behövs avgöra kvallopp innan man får börja tävla men man använder andra termer då såsom *försöksheat* eller *första*

omgången i stället för *kvallopp*. Eftersom *kvallopp* hör till travsport kan det vara en orsak till att ordet *koelähtö* fattas i ordböckerna.

Maratonmatka (maratondistans) betyder 3100 meters distans eller längre distans som hästarna travar på loppet. Denna sammansättning förekommer sällan i HU eftersom det finns några andra motsvarande ord såsom *pitkä matka* (lång distans), *stayerlähtö* (stayerlopp) eller *-matka* (stayerdistans). Maratonmatka förekommer särskilt i spelanalyser och travartiklar där man använder olika omskrivningar som också är ett typiskt drag för travspråket.

Ex. 43 ”*Korvenojan kolmas hevonen Rich Kemp ei riittänyt maratonmatkalla rahoille.*” (HU 19.5.2010) (Korvenojas tredje häst Rich Kemp räckte inte till för pengar på maratondistans.)

Förledet *maraton*, som kommer från grekiskan, ger mer vikt för längden till distans som är längre än medeldistans (2100 meter). Däremot är efterledet *matka* (distans) ett finskt arvord. Motsvarande sammansättningar med *maraton-* som förled är t.ex. *maratonkilpailu* (maratontävling) och *maratonkonsertti* (maratonkonsert). Fast förledet *maraton-* har använts i sammansättningar har det finska ordet *maratonmatka* eller dess motsvarighet *maratondistans* i svenskan inte etablerat sig i vare sig i finskan eller i svenskan. Man använder *maratonmatka* i vardagligt språkbruk och ordet kan tolkas som tillfälligt fackord inom sportområdet. I travspråket får *maratonmatka* en slangartad ton eftersom ordet kan ersätta alla sådana uttryck som tillspetsat betyder loppdistanser som 3000 meter eller över.

Enligt Ekman används *reissu* (resa) ”när en löpning ska beskrivas”. I HU förekommer ordet *reissu* som sådant eller som efterled. En häst som befinner sig bakom ledaren på loppet får en bra och enkel resa eftersom den får draghjälp och vindskydd från ledaren. *Reissu* förekommer ofta i tidningsartiklar och speciellt i intervjuer och kan kategoriseras som fackord inom travsport.

Ex. 44 ”*Tämä osaa tulla takaakin ja voi olla hyväkin, että se saa tässä kovassa porukassa selkäreissun.*” HU 24.9.2010 (Denna kan komma bakifrån också och det kan även vara bra att den får en ryckresa i detta hårda gäng.)

Ex. 45 ”*Harri Koivunen otti odotetusti alun varman päälle, mutta käänsi Nike Di Girifalcon vauhdin tasaannuttua reissuun.*” HU 26.10.2011 (Harri Koivunen tog det

säkra för det osäkra som väntat i början men svängde Nike Di Girifalco ut för resan när farten blev lungnare.)

Finskans *reissu* har direkt kommit från svenskans *resa*. Det allmänspråkliga ordet *reissu* (resa) har etablerat sig i finskan och hör även till vardagspråk i finskan samt är ett fackord inom travsport. *Reissu* nämns inte i Urheilusanakirja men dess betydelse kan beskrivas i travspråket som hästens prestation på loppet.

Man använder *check* för nästan alla travhästar på loppet. Ekman klarlägger att denna checkrem, som man även känner som käkrem, används för att stödja hästens huvud på plats. Ordet *sekki* (check) används jämt i travspråket eftersom det är en viktig utrustning för hästar och ordet förekommer i olika texttyper i HU såsom i intervjun:

Ex. 46 ”Nyt hevonen painoi niin, että **sekki** meni rikki, joten ei ollut ihme, että se laukkasi.” HU 2.6.2010 (Nu pullade hästen så mycket att checken gick sönder, så det var ingen överraskning att den galopperade.)

Ex. 47 ”Storetvedtin mukaan Dag Odinson roikkui **sekillä**, eikä ollut parhaimmillaan.” HU 26.10.2011 (Enligt Storetvedt hängde Dag Odinson på check och var inte som bäst.)

Finskans *sekki* (check) har fått sitt yttre och sin betydelse från svenskan men ordet är ursprungligen persisk och har kommit in i svenskan genom arabiskans och engelskans förmedling enligt Prismas Främmande ord. Inte i detta fall men i allmänhet betyder *sekki* samma som betalningsanvisning. Fast ordet *sekki* finns i KS motsvarar den travterminologiska betydelsen inte ordets förklaring i KS som tyder på betalningsanvisningen. *Sekki* är ett eget fackord inom travsport som verkar höra till interima lån eftersom den travterminologiska förklaringen till detta redan existerande ord fattas i KS. Även engelskans roll som lånförmedlare är tydlig för man finner den engelska motsvarigheten *check* från engelska ordböcker. I Urheilusanakirja finns ordets originella finska form *obersekki* som har förkortats till ordet *sekki* i vardagspråk inom travsport.

Substantivet *taulu* (tavla) är ett allmänt ord både i finskan och i svenskan. Ordet betyder ändå inte samma som tavlan på väggen utan ordet *tavla* beskriver hästens fem sista starter som finns i

startlistor i HU eller i travprogram. *Tavlan* innehåller bl.a. hästens namn, ålder, ägare, resultat från fem sista starter och vinstsumma.

Ex. 48 ”*Välillä on näyttänyt tulossarakkeen mukaan, että Born To Dance on päätön hevonen, kun voittoja ei ole taulussa.*” HU 15.9.2010 (Då och då har det såg ut enligt resultatkolonnen att Born To Dance är en humörhäst eftersom det inte finns segrar på tavlan.)

Ex. 49 ”*Sahara Showtime on luokaltaan tauluaan parempi ja nousee niukaksi ideasuosikiksi.*” HU 12.10.2011 (Sahara Showtimes klass är bättre än sin tavla ser ut och blir som en knapp ideafavorit).

Eftersom *taulu* hör tydligt till finska och svenska lexikon finns ordet i KS och SAOL. Enligt Nykysuomen etymologinen sanakirja kommer *taulu* från svenskans *tafla*. Fast ordet har etablerat sig i båda språken finns dess travterminologiska motsvarighet inte i ordböckerna. På grund av bristen på den exakta betydelsen i ordböckerna klassificeras ordet som ett allmänspråkligt fackord. I andra sporter som friidrott använder man ordet i samband med uttrycket ’lyödä uudet lukemat tauluun’ (slå nya siffror på tavlan). I HU används ordet vida i alla typer av texterna.

Både det finska verbet *vastata* och dess svenska motsvarighet *svara* har olika betydelser. Som travterm beskriver *vastata* tävlingssituation där t.ex. en ledande häst kämpar sida vid sida mot en annan häst på utsidan och ledaren besvarar tempoökningen för att behålla sin position.

Ex. 50 ”*Cobber Beech lähti niin lujaa, ettei kukaan pystynyt vastaamaan sille.*” HU 19.5.2010 (Copper Beech startade så fort att ingen kunde svara för den.) I HU används *vastata* i alla texttyper och ordet hör fast till travfackord.

Ex. 51 ”*Se vastasi sitä mukaa, kun uhkaajia tuli, Harri Koivunen summasi.*” HU 19.5.2010 (Den svarade i takt med att några kom och hotade, summerade Harri Koivunen.)

Man finner betydelsen ’att reagera genom att göra någon direkt aktion’ från KS men i SAOL finns det inte någon motsvarighet till den finska betydelsen. *Vastata* har etablerat sig i finskan och har inte en anknytning endast till travsport som fackord. Verbet *vastata* hör till finskans ursprungliga lexikon och har motsvarigheter i närbesläktade språk. Betydelsen ’reagera’ motsvarar närmast detta allmänspråkliga fackterm.

6.3 Analyser av blandlån: användning och etymologi

I HU finns det även ord som består av en eller flera främmande leder. Det visar ens intresse att inlåna specifika uttryck från andra språk för att införa betydelse bakom uttrycken till den finska travkulturen. Många främmande termer eller uttryck, som ofta är förleden i en sammansättning, kan vara så specifika att man vill bevara dem som sådana och sedan översätta den följande efterleden. Speciellt har man inlånat sådana leder som tyder på någon viktig tävling såsom *derby*, *kriterium*, *grand prix*. I allmänhet är blandlån med svenskspråkiga leder ganska sällsynta i det finska travspråket. Det var överraskande att det finns en mängd engelska eller franska lånord bland blandlån såsom *all around -hevonen* (all around -häst) eller *prepare-startti* (prepare-start) i HU. I den vänstra spalten i Tabell 7 presenterar jag sju utvalda blandlån i finskan som jag har funnit från HU och deras motsvarigheter i svenskan finns i mitten av tabellen. Till höger i tabellen finns lånordens frekvenser som kategorises med siffror <5, 5-10 eller 10< som beskriver hur många gånger ordet förekommer i tidningarna. Bland dessa blandlån finns det även sådana exemplar som inte har svensk ursprung men de har kommit in i finskan genom svenskans förmedling. I de omslag av HU som jag undersökte fanns det inte sådana blandlån som hade bestått av helt svenskspråkiga ord. Slutligen har jag valt dessa blandlån (se tabell 7) eftersom de ändå kan ha etablerat sig i svenskan.

Tabell 7 Blandlån i Hevosurheilu och motsvarigheter i svenskan

Finska	Svenska	Frekvens
Derbykakkonen	Derbytvåa	<5
Hambovoittaja	Hambovinnare	<5
Jackpot-kierros	Jackpotomgång	<5
Montélähtö	Montélopp	10<
Sollallasarja	Sollallaserien	<5
Stayerlähtö	Stayerlopp	<5
Talvimeeting	Vintermeeting	5-10

Ett typiskt exempel av blandlån är sammansättningen *derbykakkonen* (derbytvåa) som har översatts från svenskan utan att ersätta förledet *derby* med något motsvarande ord i finskan. *Derbykakkonen*

betyder andra plats i tävlingen Derby. Eftersom *derby* är den största unghästtävlingen för årskullen är ordet ett fackord som ofta förekommer i travtidningarna oberoende av texttypen. I materialet finns *derbykakkonen* i ett enstaka sammanhang:

Ex. 52 ”*Marshland oli toinen kisan kahdesta viisivuotiaasta finalistista ja osoitti, että viimevuotinen derbykakkonen on jo nyt valmis kohtaamaan Ruotsin parhammiston.*” HU 2.6.2010 (Marshland var den ena av de två femåriga finalisterna och visade som fjolårets derbytvåa att vara redo för att möta den svenska eliten.)

Förledet *derby* är ordlån som ursprungligen har kommit från engelskan men ordet har antagligen kommit till finskan via svenskans förmedling. Eftersom unghästtävlingen *derby* körs både i Finland och i Sverige är det möjligt att ordet *derby* har kommit in i finskan genom svenskans förmedling för tävlingen har längre traditioner i Sverige än i Finland. Däremot hör efterledet *kakkonen* (tvåa) till finskan och är en avledning från ordet *kaksi* (två) som har etymologiska motsvarigheter i finskans släktspråk. Sammansättningen *derbykakkonen* finns inte i finska eller i svenska ordböcker som sådan. Men sådana likanande sammansättningar med förledet *derby-* finns i SAOL som *derbylopp*, *derbysegrare* eller *derbyvinnare*. I Urheilusanakirja beskrivs ordet *derby* som uppfödartävling för inhemska travhästar.

En annan stor unghästtävling heter *hambo*. I sammansättningen *hambovoittaja* (hambovinnare) är förledet *hambo* en förkortning av egennamnet *Hambletonian* som kommer nämligen från engelskan och betyder en årskullstävlingsserie för unga hästar. Däremot är efterledet *voittaja* (vinnare) en avledning från det finska verbet *voittaa* (vinna) som även har ekvivalenter i finskans närbesläktade språk.

Ex. 53 ”*Toisen Amerikan vuotensa Rantanen oli Jim Campbellilla, joka muistetaan paitsi Johnin veljenä myös hambovoittaja Tagliabuen treenarina.*” HU 2.6.2010 (Det andra året i Amerika vistades Rantanen hos Jim Campbell som minns förutom som bror till John och även som tränare till hambovinnaren Tagliabue.)

Ex. 54 ”*Big Rigsin epäonnekas laukka avasi kierrosta aikaisemmin lähes samassa kohdassa askelissaan seonneelle Broad Bahnille mahdollisuuden päästä jatkoon, ja hambovoittaja hyödynsi sen.*” HU 26.10.2011 (Big Rigs olyckliga galopp öppnade möjligheten för Broad Bahn, som hade trasslat in sig i sina steg nästan på samma ställe, att komma fram och hambovinnaren utnyttjade det.)

Ordet *hambovoittaja* eller endast ordet *hambo* förekommer mer sällan i travtidningarna än orden med förledet *derby* och kan användas i alla texttyper. Sammansättningen *hambovoittaja* finns inte heller i KS, Urheilusanakirja eller SAOL men tvärtemot ordet *derby* har det främmande förledet *hambo* inget motsvarande ord i svenskan. Fast det ju finns ordet *hambo* i svenskan tyder dess betydelse på en viss dansform. Även denna fackterm har kommit in i finskan genom svenskans förmedling. Om man jämför blandlånen *derbykakkonen* (derbytvåa) och *hambovoittaja* (hambovinnare) med varandra kan man se ordens likheter.

Många inlån i travvärlden anknyter till travspel och *Jackpot-kierros* (jackpot-omgång) är ett klart exempel på engelskans influens på svenskan och därmed på finskan. *Jackpot-kierros* betyder en extra vinstandel till en viss spelform som utdelas ganska sällan. Man kan särskilt finna ordet från annonser eller spelanalyser i HU.

Ex. 55 ”*Toto75-historian ensimmäiselle **jackpot-kierrokselle** pelattiin yhteensä 1 464171 euroa.*” HU 27.2.2012 (Till det första jackpotomgången i Toto75-historia spelades sammanlagt 1 464171 euro.)

Jackpot-kierros finns inte i ordböcker men ordet *jackpott* finns i SAOL. *Jackpotkierros* är en ny och talspråklig term i travspråket som kan anses höra till interimiska lån eftersom ordet uppvisar tecken på formell eller social integrering. Ordet *jackpot* har översatt till finskan men den finska motsvarigheten *jättipotti* ersätter inte än dess inlånade ekvivalent. Däremot kan ordet *kierros* (omgång) tolkas höra till finskans originella lexikon såsom verbet *kiertää* (gå runt).

Montélahti (montélopp) är travlopp där man rider hästar och denna del av travkulturen har kommit från Frankrike till Norden.

Ex. 56 ”*Icelandin voittoaika oli 10,5, mikä on Elitloppetin heikoin tulos finaalissa yhdeksään vuoteen ja sama aika minkä Prince de Monfort saavutti **montélähdössä.***” HU 2.6.2010 (Icelandis segertid var 10,5 som är det svagaste resultat för nio år och samma tid som Prince de Monfort nådde på montéloppet.)

Ex. 57 ”*Rahat jakautuvat siten, että karrylähtöjen palkinnot ovat 27 265 000 ja **montélahtöjen** 15 029 000 euroa.*” HU 26.10.2011 (Pengarna delas itu att priserna på vangloppen är 27 265 000 euro och på montéloppen 15 029 000 euro.)

Sammansättningen *montélähtö*, som är ett fackord, används ofta i olika texttyper. Dessutom används det enda motsvarande ordet *raviratsastuslähtö* (travridningslopp) mer sällan än *montélähtö* inom finsk travsport. Förledet *monté* är ett ordlån från franskan som tillsammans med efterledet *lähtö* (*lopp*), som jag redan har analyserat i samband med ordet *lähtölaukka* (se 6.2.1), bilda blandlånet *montélähtö*. Denna sammansättning finns inte i ordböckerna men ordet hänför sig till travfackspråket vilket betyder att *montélähtö* hör till interima lån. Dessutom finns ordet *monté* i Urheilusanakirja som en ordagran betydelse ”travridning”. Den franskspråkiga termen *monté* har kommit in i finskan via svenskans förmedling.

Solvallasarja (Solvallaserien) körs på Solvallahanan i Stockholm därifrån egennamnet till serien kommer från. Ordet förekommer närmare i tidningens utrikestravnyheter från Sverige när det är aktuellt tid i året för denna tävlingsserie.

Ex. 58 ”*Kriteriumin Kevätsuosikit ja 4-vuotiaiden Solvallasarja ovat keskiviikon päälähdöt.*” HU 19.5.2010 (Kriteriets Vårfavoriter och Solvallaserien för fyraåriga är huvudloppen på onsdag.)

Egennamnet *Solvalla* i sammansättningen *Solvallasarja* har inte översatts till finskan utan man har bara översatt efterledet *serien* till *sarja* som ursprungligen är ett finskt ord. Eftersom förledet *Solvalla* är ett egennamn i sammansättningen *Sovallasarja* finns det inte någon översättning till ordet på finska. På grund av den specifika efterleden klassificerar jag detta blandlån som ointegrerade lån som kan tolkas som fackord.

Blandlånet *stayerlähtö* (stayerlopp) betyder ett lopp som är längre än medeldistans. Man kan jämföra betydelsen av *stayerlähtö* med *maratonmatka* (se 6.2.2) för ett stayerlopp körs på sådan distans som maratonlopp.

Ex. 59 ”*Rainer Björkrothin valmentama Kansas Rock oli mukana kovavauhtisessa Stayerlähdössä.*” HU 2.6.2010 (Rainer Björkroths tränade Kansas Rock var med på Stayerlopp med hög fart.)

Förledet *stayer* kommer ursprungligen från engelskan och betyder ”kapplöpningshäst med stor uthållighet” (Prismas Främmande ord: 2001). Efterledet *lähtö* (*lopp*) har jag redan presenterat i sambandet med översättningslån (6.2.1). Blandlånet *stayerlähtö* och dess svenska motsvarighet

stayerlopp finns inte heller i KS eller SAOL eftersom efterledet *stayer* i blandlånet *stayerlähtö* ännu inte har etablerat sig vare sig i finskan eller i svenskan. Men *stayer* används redan som fackord och är ett relativt bekant ord i travspråket liksom ordet *meeting* (se Ex. 60 och 61). *Stayerlähtö* förekommer även i alla texttyper i HU. I Urheilusanakirja definieras ordet *stayer* som ”travhäst som klarar längre distanser som 2600 meter eller över” och ordet *meeting* som ”säsongstävling i travsport som vanligen består av 2-5 tävlingsdagar”. Enligt Urheilusanakirja har både *stayer* och *meeting* inlånats från engelskan.

Talvimeeting (vintermeeting) är en tävlingsserie som körs speciellt i Frankrike. Ordet förekommer särskilt i utrikestravnyheter i HU.

Ex. 60 ”*Epäonnistuneen Pariisin talvimeetingin jälkeen paluuta tekevä Bowling Inferno voitti.*” HU 19.5.2010 (Efter sitt misslyckande tur på vintermeetingen i Paris segrade återkommande Bowling Inferno.)

Ex. 61 ”*Pariisin talvimeeting alkaa ensiviikolla.*” HU 26.10.2011 (Vintermeetingen i Paris startar nästa vecka.)

Det finns olika sammansättningar i finskan med *meeting* som efterled såsom *tammameeting*. Sammansättningen *talvimeeting* (vintermeeting) finns inte i KS och i SAOL men överraskande är att ordet *meeting* ännu inte har etablerat sig vare sig i finskan eller i svenskan (jfr *hiitti* i avsnittet 6.1). *Meeting* kan kategoriseras som interimiska lån för ordet används som fackord i finska och svenska travspråket. Förledet *talvi* (vinter) är ursprungligen ett finsk-ugriskt ord men efterledet *meeting* är ordlån från engelskan. Eftersom detta främmande begreppet *vintermeeting* hör till travspråket både i finskan och i svenskan har denna sammansättning sannolikt kommit in i finskan genom svenskans förmedling såsom flera andra främmande företeelser inom travsport.

6.4 Analyser av pseudolån

Eftersom pseudolånens natur är komplicerad innehåller den finska travterminologin inte några klara exempel på denna typ av lånord. Många översättningslån, såsom orden *autolähtö* (autostart) *lainakuski* (lånekusk), *sisäänkirjoitus* (inskrivning) eller *voittajanreikä* (vinnarhållet), påminner pseudolån eftersom man har lånat betydelserna från svenskan även om orden inte kan beskrivas med andra ord. Men skiljetecknande är att dessa ord har översatts till finskan och har något motsvarande ord i långivande språket vilket inte är typiskt för pseudolån. Till min överraskning fann jag inga pseudolån från de tjugo utvalda numren i HU. Knappheten av pseudolån kan bero på slump men den finska travterminologin, som inte är så omfattande, lånar ordmodellen eller betydelsen direkt från andra språk utan att låna ord med inga ordmodeller i långivande språk.

7 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Syftet med denna studie var att undersöka svenska fackspråkliga lånord och -uttryck inom den finska travterminologin och finna olika typer av lån i den finska travtidningen *Hevosurheilu*. Dessutom tog studien reda på användningen av lånen genom att kartlägga lånens frekvenser och olika texttyper i tidningen där lånen förekom i. För att förstå lånordets ursprung och etablering i finskan studerade jag lånordens etymologiska bakgrunder. Med stöd av mitt eget intresse för travsport och erfarenhet inom branschen antog jag som hypotes att travterminologin innehåller en mängd fackspråkliga och slangartade lån.

Denna kvalitativa undersökning med språklig innehållsanalys som sin primära metod bestod av teoridel och analys av materialet som likaledes baserade sig på teoribakgrund och tidigare forskning. Teoridelen innehåller läran om ordbildningen i svenskan och finskan samt lånordets etymologi. Eftersom det endast finns få studier av travterminologin, insåg jag att även olika undersökningar av lånord, fackspråk och slang i generell betydelse har centrala roller för studiens bakgrund. Tidigare forskning inom fackområdet har gjorts av Kääntä som har undersökt de lexikala dragen i den finska travsportens speltips samt Siitonen och Alatalo som har berört det finska fackspråket inom hästsport i deras pro gradu -avhandlingar. Däremot har Ekman allmänt beskrivits den svenska travsporten samt dess terminologi.

Som material användes tjugo fristående nummer av *Hevosurheilu* och dess texttyper med undantag av resultatlistor och artiklar om ridsport. Tidningarna hade publicerats under åren 2010-2012 och 2014. I analysen sökte jag lånord och -uttryck som ursprungligen hade kommit från svenskan till finskan, jämförde dem med svenska motsvarigheter och kartlagde de utvalda lånens frekvenser. Genom att dela lånen i olika typer av lån enligt Edlund och Hene, dvs. ordlån, begreppslån, blandlån och pseudolån fann jag alla dessa typer med undantag av pseudolån. Den mest frekventa typen av lånen var översättningslån. Därtill var frekvenserna hos ordlånen *hiitti* (heat) och *prässä* (press), översättningslånen *lounasravit* (lunchtrav) och *lähtölaukka* (startgalopp) samt betydelselånen *balanssi* (balans), *reissu* (resa) och *vastata* (svara) högre än hos andra utvalda lån.

För att ta reda på lånens etymologi och etablering i finskan studerade jag varje lån med hjälp av finska och svenska ordböcker och -listor såsom Kielitoimiston sanakirja och Svenska Akademiens ordlista (SAOL). Undersökningen visade att det fanns lån som har kommit till finskan antingen direkt från svenskan eller via svenskans förmedling från något annat språk vilket jag också hade som hypotes. De två största långivarspråken var svenska och engelska. I de flesta fall, såsom en del av blandlånen, där lånen ursprungligen hade kommit från engelskan till finskan hade svenskan ändå varit det lånförmedlande språket. Svenskans roll som lånförmedlare berodde antagligen på växande travkulturella intressen mot lånens användningsområde där Sverige hade legat före Finland inom området. Att bevisa om lånorden har etablerat sig i finskan eller inte var utmanande eftersom olika sammansättningar inte fanns som sådana i ordböckerna. *Juoksurata*, *lähtölaukka* och *sekki* m.fl. hör tydligt till den finska travterminologin åtminstone som fackord medan ordlånen *hiitti* och *prässi* redan har etablerat sig i finskan. Dessutom innehöll speciellt ordlånen flera slangartade ord som inte nödvändigtvis hade varit slangord i långivandespråket.

Andra företeelser som jag undersökte i studien behandlade lånens möjliga inhemska motvarigheter, förekomsten inom andra sportgrenar och tidningens texttyper där lånorden förekom. Den finska travterminologin har tagit emot lånord fast det redan har funnits motsvarigheter till de lånade orden i språket. På grund av att man har lånat ordet in i finskan från svenskan har lånordet kunnat bli synonym till det inhemska ordet (jmf *prässi* med *painostus*) med hjälp av omskrivningar. I undersökningen fann jag även lånord som inte hade någon inhemsk synonym i finskan såsom travfackorden *koelähtö* eller *oppilaslähtö*. Därtill fann jag lånord som redan hade en inhemska synonym i finskan men lånordet hade ändå blivit mer populär (t.ex. *balanssi*). Andra sportgrenar har influenser till travsport för *hiitti*, *spiidi* och *tallikaveri* är exempel på lånord som endast inte används inom travsport utan orden har spridit till sådana sportgrenar som ishockey eller friidrott. Dessutom är det beaktansvärt att den största delen av lånen låg i citaten inom olika texter. Citaten som ger ett trovärdigare intryck för texten, ger även uttryck för fackspråk som speciellt binder samman de travinriktade (se Hiidenmaa 2003, Näslund 1991). Jag fann citaten från nästan alla typer av text i HU men undantagsvis innehöll inte annonser några citat. Spelanalyser eller tips är den andra typen av texttyperna där lånen mest förekom i. I spelanalyserna användes mer fackord eller slang vilket innebär att läsarna måste vara insatt i fackområdet som tillåter möjligheten att använda friare fackord och travslang.

Undersökningen besvarar de frågor som ställdes i kapitel 6. Hypoteserna stämde för de flesta ord hade kommit från svenskan eller via svenskans förmedling till finskan och största delen av de utvalda lånen var antingen fackord eller slang. Som jag tidigare konstaterat har travspråket och dess terminologi undersökts relativt lite. Dessutom presenterade denna studie första gången olika svenska lån inom travsport. Eftersom materialet var begränsat finns det även möjlighet att studera ämnet vidare för att kunna bilda en omfattande ordlista över lånorden inom travsporten, särskilt med inslag av olika fack- och slangord. För att travsporten kunde ge upplevelser för alla intresserade skulle den kunna vara förståelig även med sin terminologi som alltmer innehåller olika typer av lån.

LITTERATUR

Primär litteratur:

Ekman, T. (2010). *Travsport*. Bromma: Bilda Förlag.

Häkkinen, K. (2009). *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. (4.uppl.) Helsingfors: WSOYpro Oy.

Kielitoimiston sanakirja 1-3. (2006). Helsingfors: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Prismas Främmande ord. (2001). (5.uppl.) Stockholm: Norstedts Ordbok.

Raevuori, A. (2005). *Urheilusanakirja*. Helsingfors: WSOY.

Tidningen *Hevosurheilu*. 20 nummer under åren 2010-2012 och 2014.

Tidningen *Travronden*. 4 nummer under åren 2010 och 2014.

Sekundär litteratur:

Alho, I., Hakulinen, A., Heinonen, T R., Koivisto, V., Korhonen, R. & Vilkuna, M. (2005). *Iso suomen kielioppi*. (3.uppl.) Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Berglund, S. (2006). *Vägen till vinnarcirkeln. Travhästen och dess människor mellan sport och spel*. Stockholm: Gidlunds Förlag.

Brown, A., Lepäsmä, A-L., Silfverberg, L. (2008). *Miten sanoja johdetaan. Suomen kielen johtopöytä*. 2. uppl. Helsingfors: Oy Finn Lectura Ab.

Chrystal, J-A. (1988). *Engelskan i svensk dagpress*. Stockholm.

Edlund, L-E. & Hene, B. (1992). *Lånord i svenskan. Om språkförändring i tid och rum*. Finland: Förlags Ab Wiken.

- Hakulinen, L. (2000). *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. (5.uppl.) Helsingfors: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Hiidenmaa, P. (2003). *Suomen kieli – who cares?*. Helsingfors: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Häkkinen, K. (1997). *Mistä sanat tulevat? Suomalaista etymologiaa*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Jarva, V. & Nurmi, T. (2009). *Oikeeta suomee. Suomen puhekielen sanakirja. Dictionary of Spoken Finnish*. (2.uppl.) Jyväskylä: Gummerus Kustannus Oy.
- Josefsson, G. (2005). *Ord*. Lund: Studentlitteratur.
- Karttunen, K. (1989). *Stadi on hervoton pleisi*. I Vesikansa, J. (red.), *Nykysuomen sanavarat*. Jockas: Werner Söderström Oy, 148-164.
- Koivisto, V. (2013). *Suomen sanojen rakenne*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kotsinas, U-B. (2003). *En bok om slang, typ*. Falun: Nordstedts Ordbok.
- Kääntä, L. (2007). *Hiitistä lähtöön – pelivihjeiden sanastollisia piirteitä*. I Niemelä N. & Lehtinen E. (red.), *Översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet. VAKKI-symposium XXVII. Vasa 9-10.2.2007. Forskargruppen för översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet vid Vasa universitet 34*, Vasa: Vasa universitet, 167-176.
- Laurén, C. (1993). *Fackspråk. Form, innehåll, funktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Liljestrand, B. (1993). *Språk i text. Handbok i stilistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Ljung, M. (1988). *Skinheads, hackers & lama ankor. Engelskan i 80-talets svenska*. Stockholm: Bokförlaget Trevi AB.
- Ljung, M. (1985). *Engelskan i Sverige/English in Sweden. Lam anka – ett måste? En undersökning av engelskan i svenskan, dess mottagande och spridning*. EIS report no. 8. Stockholm: Stockholm universitetet.
- Melin, L. & Lange, S. (2000). *Att analysera text. Stilanalys med exempel*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

- Niemikorpi, A. (1996). *Liekepostista tuikeilmaisimeen ja sulhasesta kuraenkeliin. Erikoiskielen rakenteellisesta ja tyylillisestä vaihtelusta*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Tutkimuksia 213. Kielitiede 34. Vasa: Vasa universitet.
- Nordman, M. (1992). *Svenskt fackspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Nuutinen, O. (1989). *Käännöslainat*. I Vesikansa, J. (red.), *Nykysuomen sanavarat*. Jockas: Werner Söderström Oy, 110-126.
- Näslund, H. (1991). *Referens och koherens i svenska facktexter*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Pesu, V. (2008). *Raviurheilun maailma*. Ranua: Mäntykustannus Oy.
- Pettersson, G. (2005). *Svenska språket under sjuhundra år. En historia om svenskan och dess utforskande*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Raevuori, A. (1982). *Suuri suomalainen ravikirja*. Borgå: Werner Söderström Oy.
- Sajavaara, P. (1989). *Vierassanat*. I Vesikansa, J. (red.), *Nykysuomen sanavarat*. Jockas: Werner Söderström Oy, 64-109.
- Thorell, O. (1984). *Att bilda ord*. Stockholm: Skriptor Förlag.
- Thorell, O. (1981). *Svensk ordbildningslära*. Stockholm: Esselte Studium.
- Vettenniemi, E. (2008). *Suomalaisen urheilun synty. Ravisportti 1800-luvulla ja sen vaikutus ihmiskilpailuihin*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Elektroniska källor:

AB Trav & Galopp. [Online]. <http://www.atg2013.se/siffror.html>. Hämtad 7.5.2014.

Paunonen, H. (2006). *Synonymia Helsingin slangissa*. [Online tidskrift]. http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2006_336.pdf. Hämtad 4.5.2014.

Språkrådets nyordlista. [Online]. <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/nyord.html>. Hämtad 4.5.2014.

Suomen Hippos fr. [Online].
http://www.hippos.fi/raviurheilu/raviurheilu_lajina/raviurheilu_suomessa. Hämtad 7.5.2014

Svenska Akademiens ordbok (SAOB). [Online]. <http://www.saob.se/>. Hämtad datum 16.5.2014.

Svenska Akademiens ordlista (SAOL). [Online].
http://www.svenskaakademien.se/svenska_spraket/svenska_akademiens_ordlista/saol_parnatet/ordlista. Hämtad 2.10.2012.

Svensk Travsport. [Online]. https://www.travsport.se/meny/svensk_travsport. Hämtad 4.5.2014.